

**A BÜKKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG
HATÉVES FEJLESZTÉSI TERVE
(2003-2008)**

2003

Szerkesztette:

Duska József
Dudás György

Az összeállításban közreműködött:

Barta Jánosné pénzügyi-gazdasági osztályvezető
Baczur János közönségszolgálati osztályvezető
Baráz Csaba oktatási felügyelő
Barta Zsolt természetvédelmi tájegységvezető
Becsei Ferenc őrszolgálati osztályvezető
Bíró Barbara ökoturizmus PR munkatárs
Bodnár Mihály természetvédelmi tájegységvezető
Császár Zsuzsanna hatósági felügyelő
Csikos Valéria erdészeti felügyelő
Ferenczy Gergely barlangtani felügyelő
Firmánszky Gábor természetvédelmi tájegységvezető
Gasztonyi Éva földtani és tájvédelmi osztályvezető
Gombkötő Péter gerinces zoológiai felügyelő
Harmos Krisztián területi felügyelő
Ilonczai Zoltán zoológiai felügyelő
Judik Béla természetvédelmi tájegységvezető
Juhász Róbert természetvédelmi tájegységvezető
Holló Sándor geológiai felügyelő
Kovács Károly informatikai felügyelő
Lantos István természetvédelmi örkerületvezető
Mező Hedvig ökológiai felügyelő
dr. Molnár Tibor gazdasági igazgatóhelyettes
dr. Nagy Károly hatósági igazgatóhelyettes
Óvári Ilona természetvédelmi tájegységvezető
Papp Viktor Gábor területi felügyelő
Pelles Gábor területi felügyelő
Szabó Szilárd erdészeti osztályvezető
Szarvas Imre természetvédelmi tájegységvezető
Szitta Tamás élővilágvédelmi osztályvezető
Szuromi László természetvédelmi tájegységvezető
Tóth László természetvédelmi tájegységvezető
Urbán László területi felügyelő

TARTALOM

TARTALOM	3
TERVEZŐI ÖSSZEFOGLALÓ	4
1. HELYZETÉRTÉKELÉS	5
1.1. ÁLTALÁNOS ÁTTEKINTÉS	5
1.2. FŐBB TEVÉKENYSÉGI KÖRÖK HELYZETE	7
1.3. AZ ALAPTEVÉKENYSÉGEK ÉS A FELADATOK JOGI HÁTTERE	12
2. A FEJLESZTÉSI TERV CÉLJAI ÉS KERETEI	13
2.1. STRATÉGIAI CÉLOK	13
2.2. JÖVŐKÉP	14
2.3. A FEJLESZTÉS KERETEI	15
3. FEJLESZTÉSI PRIORITÁSOK TEVÉKENYSÉGI KÖRÖK SZERINT	17
3.1. TERMÉSZETMEGŐRZÉSI TEVÉKENYSÉG	17
3.2. VAGYONKEZELÉSI TEVÉKENYSÉG	24
3.3. IDEGENFORGALMI ÉS OKTATÁSI TEVÉKENYSÉG	25
3.4. HATÓSÁGI TEVÉKENYSÉG	27
3.5. TERMÉSZETVÉDELMI ŐRSZOLGÁLATI TEVÉKENYSÉG	27
3.6. HÁTTÉRFELADATOK.....	28
4. FEJLESZTÉSI PRIORITÁSOK TÁJEGYSÉGEK SZERINT	29
4.1. BÜKKI NEMZETI PARK ÉS TÁJEGYSÉGEI (KELET- ÉS NYUGAT-BÜKKI TÁJEGYSÉGEK)	29
4.2. IPOLY-VÖLGYE TÁJEGYSÉG.....	30
4.3. NÓGRÁDI TÁJEGYSÉG	30
4.4. MÁTRAI TÁJEGYSÉG	31
4.5. TARNAVIDÉKI TÁJEGYSÉG	31
4.6. DÉL-HEVESI TÁJEGYSÉG.....	31
4.7. DÉL-BORSODI TÁJEGYSÉG	32
4.8. ZEMPLÉNI TÁJEGYSÉG	32
5. FEJLESZTÉSEK ÖSSZEFOGLALÁSA A TELJES NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁGRA VONATKOZÓAN FONTOSSÁGI SORRENDENBEN	33
6. A BNPI MŰKÖDÉSI TERÜLETE, VÉDETT TERÜLETEI ÉS TÁJEGYSÉGEI (TÉRKÉPMELLÉKLET)	39

TERVEZŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen dokumentum a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság (BNPI) hatéves Fejlesztési Terve (2003-2008). Célja az elkövetkező időszakban, a Nemzeti Környezetvédelmi Programban, valamint a Nemzeti Természetvédelmi Alapterv II. tervezési periódusában megfogalmazott célokkal összhangban, meghatározni az Igazgatóság stratégiai céljait és ideális fejlesztési elképzeléseit, ezekkel összefüggésben az elvégzendő feladatok megtervezése. Ily módon, mint alapidokumentum használható fel a döntéshozók számára az Igazgatóság költségvetésének tervezéséhez, illetve segítséget nyújt a rendelkezésre álló források leghatékonyabb felhasználásának meghatározásához.

A fejlesztési terv a jelenlegi állapot és tevékenységi körök értékelésével indul, mivel ezekből vetíthetők előre a szükséges fejlesztések. Ezután a fejlesztések tevékenységi körönkénti ismertetése történik. A fejlesztési tevékenységek és azok sorrendjének megállapításánál alapul vettük a Nemzeti Természetvédelmi Alapterv II. szerkezetét, az abban feltüntetett célkitűzéseket, természetesen a helyi viszonyokra adaptálva. Az egyes prioritásokat tájegységenként is összegezzük, mely fejezet a területi egységeknél (tájegységek) dolgozó munkatársakkal való egyeztetés alapján készült.

A tervezés 2002. szeptember-októberében kezdődött, a Nemzeti Természetvédelmi Alapterv II. készítésével kapcsolatos adatszolgáltatásokkal. Majd 2003 márciusában folytatódott a fejlesztési tervre vonatkozó tájegységi igények felmérésével, és a költségek tervezésével. Az első, részletes változat 2003 júniusában készült el, amikor az egyes fejlesztési igények pontosítása, a költségek véglegesítése és a terv megszerkesztése történt. A tervet a feladat megkezdése óta széles körben véleményeztettük, a szerkezetére vonatkozó elképzelésen túl a kész fejezetek véleményezéséig. Ezek után a tervet a központilag elfogadott minta alapján, de a helyi specialitásokat természetesen messzemenően figyelembe véve szerkesztettük jelenlegi formájára.

A tervezés során figyelembe vettük az ezt megelőző tervezési anyagokat is.

A tervekészítés különböző fázisaiban gyakorlatilag valamennyi munkatársunk részt vett. Segítségüket ezúton is köszönjük.

Eger, 2003. október

Dudás György

1. HELYZETÉRTÉKELES

1.1. Általános áttekintés

Észak-Magyarország több mint 1 000 000 hektáros területén működő Bükki Nemzeti Park Igazgatóság az ország talán legváltozatosabb, a középhegységi lombdöktől és hegységperemi dombvidéktől a mocsarakkal-mocsárrétekekkel váltakozó síkvidéki, pusztai jellegű élőhelyekig, folyókat kísérő ártéri erdőkig váltakozó területein látja el sokoldalú feladatát.

Az országban harmadikként megalakult Bükki Nemzeti Park nem volt olyan szerencsés helyzetben, mint az öt megelőző két alföldi társa, hiszen nem nemzetközi nyomásra jött létre, kezdetben szinte kizárólag hegyvidéki, erdős tájak védelmét, kezelését kellett megoldania, amelyet kisebb mértékben kísért figyelemmel a hazai és nemzetközi tudományos közvélemény, mint az európai kuriózumnak számító alföldi nemzeti parkjainkat. A jogi, anyagi és személyi háttér is ennek megfelelően alakult. Ebből a pozícióból kellett és kell a jelenlegi szakmai elvárásoknak megfelelő természetmegőrzési feladatokat ellátni úgy, hogy a védett természeti területek nagyságrendje az illetékességi területhez viszonyítva itt a legnagyobb (közel 15%). Védett területeink 2/3 része erdőterület állami tulajdonban és erdőgazdasági részvénytársaságok kezelésében van. Igazgatóságunk csupán a hatósági-szakhatósági eszközrendszerrel tudja a kezelési feladatokat befolyásolni, ami köztudottan nem elegendő a természetmegőrzési célok eléréséhez. Nagyobb fejlesztések főleg a nemzetközi jelentőségűnek ítélt Európa Diplomás Ipolytarnóci Ósmaradványok Természetvédelmi Terület és a Világörökség részeként nyilvántartott Hollókői Tájvédelmi Körzet területén történtek. Döntően a KAC pályázatok révén váltak lehetővé elsősorban síkvidéki táj-rehabilitációs elképzeléseink a Kesznyéteni, Borsodi Mezőségi és Hevesi Fűves Puszták Tájvédelmi Körzetek területén.

A '90-es évek közepétől váltak hozzáférhetővé azok a források, amelyekkel fokozatosan megindíthattuk kedvezőtlen állapotban levő fűves élőhelyeink, fás legelőink, vizes élőhelyeink, földtani értékeink rekonstrukcióját, majd folyamatos fenntartását. Ez a munka bár jelentős értékeket hozott létre és tart fenn jelenleg is, még nagyságrendekkel növelendő!

Kezelési-fejlesztési munkánk tervezésénél mérlegelnünk kell azt a különleges körülményt, hogy erdős területeink változatosságának helyreállítása csak a szervezeti, jogi, pénzügyi, anyagi állapotok megváltoztatása esetén válik lehetővé és e terv kereteit meghaladó közgazdasági-természetvédelmi előkészítést, tervezést igényel. Hasonló a helyzet a többi, sok esetben még nem is védett, ember által fenntartott élőhelytípus (például hagyományos gyümölcsösök, hegylábi kaszálórétek, legelők) kezelésével, amelyek táj léptékű fennmaradása csak a hagyományőrző gazdálkodás általános támogatottsága esetén valósulhat meg. Ennek híján a szükséges pénzeszközök folyamatos megszerzése meghaladja erőnket, és így is csak a kívánatosnál sokkal kisebb területre elegendő. Ez az agrártámogatási rendszerben rejlő lehetőségek kiaknázásán alapul. Utóbbi vonatkozásban igazgatóságunk területén 3 jóváhagyott (ezek közül kettő már jelenleg is működő) ÉTT terület található (Hevesi Fűves Puszták, Borsodi Mezőség, Bodroghöz) és továbbiak életbelépését is tervezzük.

Igazgatóságunknak kiemelkedő eredményei vannak egyes fajvédelmi programok megvalósítása terén. A nappali ragadozómadarak (*kerecsensólyom, parlagi sas, békászó sas, kékvércse, hamvas rétihéja*), baglyok (*uhu, uráli bagoly*), *szalakóta* és számos más madárfaj mellett, egyes emlősök (például *denevérek, ürge, farkas, hiúz*), kételtűek (*alpesi göte*), és egyes *nappali lepkefajok* komplex védelmét, élőhelykezelését valósítjuk meg. Legveszélyeztetettebb növényfajaink (például *boldogasszony papucs, győzedelmes hagyma, tátorján*) védelmére is sikeres programok folynak.

Védett természeti területeink kiterjedésének alakulására jellemző, hogy az 1976 decemberében megalakult 38 000 ha területű Bükki Nemzeti Park mellett, akkor még csak néhány kis kiterjedésű természetvédelmi terület (mint például Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Terület, Kerecsendi Erdő Természetvédelmi Terület) és tájvédelmi körzet (Hollókői TK, Lázberci TK) tartozott hozzánk. Jelenleg kerekén 153 895 ha védett területet kezelünk (1 Nemzeti Park, 11 Tájvédelmi Körzet, 17 Természetvédelmi Terület).

Ex lege területeink kiterjedése is igen jelentős, de e tekintetben még fontos további feladataink vannak. Védelemre tervezett területeinkkel és természeti területeinkkel, a NATURA 2000 hálózat területeivel (400 000 ha felett!), a társadalmi szervezetek, önkormányzatok által, vagy magánérőből fenntartott területekkel kiegészülve elkészül a legfontosabb természeti értékeket szintetizáló ökológiai hálózat, amely várhatóan illetékességi területünk több mint 30 %-át fogja kitenni.

Jelenleg védett területeink közel 1/5 része (30 000 ha) van saját vagyongazdálkodásunkban. Természetmegőrzési céljainkat többségében bérbeadási kezeléssel valósítjuk meg. E tekintetben jelentős változtatásokat - a jelenlegi szervezeti struktúra mellett - nem tervezünk.

Különleges Vadászterület kategóriában csupán az 512 ha-os Ipolytarnóci VT üzemel, területeink többségén vadásztársaságok gyakorolják a vadászati jogot. A Borsodi Mezőség területén a többségi tulajdonnal rendelkező BNPI a vadászati jog gyakorlásában, irányításában tevőlegesen is részt vesz. A vadászokkal való konfliktusok elsősorban erdős területeken (a természetközeli erdőgazdálkodással összefüggésben) és kiemelten tűzokos síkvidéki területeinken (dúvad-kérdés) jelentkeznek.

Saját halászati jog gyakorlására jelenleg egyetlen beadott pályázatunk van, de hosszabb távon több vagyongazdálkodásunkban levő terület saját halászati hasznosítását tervezzük, elsősorban vizes élőhely-rehabilitációs területeinken.

Kiemelkedő jelentőségűek működési területünkön a földtani értékek, hiszen csupán a Bükk-hegységben közel 1000 barlang, kisebb-nagyobb karszt-üreg és a karsztjelenségek csaknem minden formája megtalálható, de vulkáni eredetű hegységeink is bővelkednek a földtani értékekben. A karsztvíz és más vízbázisok „fenntartható” használatának biztosítása is sokszor erőnket meghaladó feladatot jelent.

Hatósági feladataink évről évre exponenciálisan növekednek, 2002-ben ez 3 353 ügyet jelentett, melyekhez sok esetben számos (néha 100-as nagyságrendű) levelezés társult.

Természetmegőrzési tevékenységünket az ország egyik legnagyobb létszámú (40 fő) őrszolgálat segíti, amelynek munkájához a technikai feltételek adottak, viszont a működtetés költség-keretei a szükségesnél jóval szerényebbek. Őrszolgálatunk hatósági tevékenysége talán a legeredményesebb az országban, ez ugyanakkor visszahat egyéb részlegeink feladataira is. Munkájukat a 74 főből álló Polgári Természetvédelmi Őr hálózat segíti, amelynek mozgatása, irányítása további munkát igényel.

Védett területeink kezelését, természetmegőrzési programjaink sikeres alkalmazását nagymértékben segítenék a tájegységekhez köthető bemutató, oktató, információs központok, tájegység-irodák. E tekintetben jelentős hiányosságaink (és terveink) vannak, amelyekre az országos és nemzetközi pénzkereteből pályázunk. Jelenleg folynak a Bükk Nemzeti Parkhoz kapcsolódó Felsőtárkányi Látogató- és Oktatóközpont kivitelezési munkái, illetve a Mátrai Látogatóközpont kialakítása. A tömegtájékoztatáshoz kapcsolódó infrastruktúra és személyi feltételek tekintetében az átlagnál jobb feltételekkel (és eredményekkel) rendelkezünk, hiszen korszerű digitális videó stúdióink, jelentős archív anyagunk, saját filmjeink vannak. Számos ponton (informatikai hálózat fejlesztése, távérzékelésű kamerák működtetése, honlap és levelező listák fejlesztése stb.) próbáljuk meglévő rendszerünket fejleszteni, amelyek további igényeket indukálnak. Előttünk álló feladat az igazgatóság látogató-kezelési koncepciójának kidolgozása, majd a feltételek biztosítása.

1.2. Főbb tevékenységi körök helyzete

Alábbiakban ismertetjük a jelenlegi helyzetet, mint a fejlesztési igények kiindulási alapját. A fejezet felépítésében a szervezeti struktúránk által meghatározott egyes tevékenységi körökre koncentrálnak.

1.2.1. Természetmegőrzési tevékenység

A természetmegőrzési tevékenység Igazgatóságunk alapfeladata. Két fő témakör az *élő*, valamint az *élettelen természeti értékek* védelme. Mindkét szakterületen problémát jelent a feladatok sokrétűsége, kollégáink sokirányú leterheltsége és a viszonylag alacsony létszám, mivel hatósági ügyintézési feladatokat is el kell látnunk.

1.2.1.1. Élővilág-védelmi tevékenység

Igazgatóságunknál az *élő természeti értékek* megőrzésének keretében a speciális (***botanika, zoológia***) feladatokon túl jelenleg ellátjuk a *kutatás-szervezési, pályázat-kezelési, természetvédelmi informatikai fejlesztési, monitorozási, védetté nyilvánítási* valamint ezekhez kapcsolódó *egyéb feladatokat (természetvédelmi kezelési tervek készítésének koordinációja, élő rendszerek, vagy élőlények védelmére szolgáló terület-kijelöléseket elvégzése - például NATURA 2000, természeti területek)*. Kiemelt feladat a *fajvédelmi programok megvalósítása, valamint az igazgatóság élőhely-kezelési programjainak ellátása*. Ezeket a feladatokat kollégáink nagymérvű leterheltségük ellenére színvonalasan, példamutatóan látják el. Az élővilágvédelmi tevékenység hatékonyabbá tételéhez *számos feltétel azonban hiányzik*, például az egységes, minden hatósági és kezelési feladatot megalapozó, *térinformatikai alapú természetvédelmi információs rendszer*; a védettséget megalapozó és természetvédelmi kezelést előkészítő kutatások nem megfelelő volta; védett területeink vegetáció térképének és a kiemelt védett fajok ponttérképének hézagossága.

Az *Érzékeny Természeti Területek* kiterjesztése, a pályázati feltételek szakszerű meghatározása jelentősen segítheti természetmegőrzési célkitűzéseinket. További ÉTT területek kialakítása szükséges (például Taktaköz, benne a Kesznyéteni TK, Bükk hegység és peremvidéke, Zemplén).

Igazgatóságunk további *fajvédelmi tervek* kidolgozását tűzte ki célul. Kiemelt feladat a végveszélybe került *tűzok* mikro-populáció megőrzése.

A *Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer* keretében végzett feladatokat bővíteni szükséges. Az így keletkezett adatokat fel kell használni természetvédelmi kezelési feladatainknál.

Élőhely-rekonstrukciós tevékenységeinknél a teljes környezeti rendszert helyreállító megoldásokra kell törekednünk.

Füves élőhelyeink folyamatos „mesterséges” *fenntartása* jelentős energiákat lekötő feladat, mely rendszerből többségében hiányzik az a gazdasági elem, amely valamikor azt működtette. Törekedni kell arra, hogy a valamikor gazdálkodási célból létrehozott és fenntartott élőhelytípusok extenzív kezelésének ma is legyen gazdasági motivációja.

Fontos feladatunk az *önkormányzatok bevonása* a természetmegőrzési feladatokba, ezen keresztül a *helyi védett területek* létrehozásának segítése.

1.2.1.2. Élettelen természeti értékek védelme, tájvédelem

Az élettelen természeti értékek védelme a szükségesnél *kisebb súllyal* szerepel az Igazgatóság tevékenységében. Ilyen jellegű értékeink számbavétele még nem történt meg teljes körűen, egy-egy objektum értékére, védelmének megoldatlanságára gyakran csak akkor ébredünk rá, amikor valamilyen tevékenység veszélyeztet. Szükségesnek tartjuk felmérni – védett és nem védett területeken egyaránt – a tudományos vagy oktatási, ismeretterjesztési szempontból *értékes földtani feltárásokat, talajszelvényeket, felszínalaktani képződményeket, vízrajzi elemeket*.

A Mátra és a Bükk déli peremének jelentős élettelen természeti és kulturális értékei a *kaptárkövek*. Jó részük védett területen helyezkedik el, de közülük több nem élvez semmiféle természetvédelmi oltalmat.

A *tájvédelem* jelenleg szinte kizárólag a hatósági tevékenységre korlátozódik. A szakmai háttér erősítésével (tájvédelmi útmutató kiadásával) javítani kell a tájvédelmi szakhatósági munka objektivitását, hatékonyságát.

A *barlangvédelmi tevékenység, tekintettel* a Bükk-hegység nagyszámú barlangjára, fontos szerepet kap földtani természetvédelmi tevékenységünkben.

Az elmúlt időszakban Igazgatóságunk megkezdte, illetve elvégeztette a *fokozottan védett barlangok bejárat- ill. járatbiztosítását*, valamint megkezdte a *megkülönböztetett jelentőségű barlangok újbóli feltárását és bejárat-biztosítását*. A munkálatok a barlangok alap kutatásának előfeltételeként, úgymint *ötévenként természeti állapotfelmérés, a felszín alatti kiterjedés meghatározása (térképezés), barlangkatasztrozálás, denevérvédelmi szempontú alap kutatás végzése, természetvédelmi kezelési terv elkészítése* stb. – kapcsolódnak a *közhiteles barlangnyilvántartás* alapadatainak felvételéhez, valamint a kezelői feladatok ellátásához.

Az Igazgatóságunk felterjesztése alapján 3 barlang védettségét a környezetvédelmi miniszter 2000-ben *fokozottan védettségre* emelte (*Speizi-, Tatár-árki-, Vár-tetői-barlang*), így a *fokozottan védett barlangok száma a hegységben 49 lett, az ország 133 fokozottan védett barlangjának több mint egyharmada tehát a Bükkben nyílik*.

Megkezdjük a barlangok *természetvédelmi kezelési tervének* elkészítését. Eddig a bükk barlangok általános kezelési terve, valamint 16 db fokozottan védett barlang kezelési terve készült el.

1.2.2. Vagyonkezelési tevékenység

Az utóbbi években Igazgatóságunk illetékességi területén átadás, vásárlás, kisajátítás jogcímén jelentős védett és védelemre tervezett területek kerültek állami tulajdonba és a mi vagyonkezelésünkbe. Illetékességünkbe több mint 153 000 ha védett terület tartozik. Ebből jelenleg közel 30 000 ha vagyonkezelését látjuk el. A közel 15 000 ha védett szántóból 3 800 ha-t kezelünk. A 33 000 ha védett gyepből jelenleg 20 000 ha vagyonkezelési feladatait látjuk el. A vagyonkezelésünkben lévő területek kiterjedése tovább fog növekedni.

Legkedvezőtlenebb arányok az erdős területeken mutatkoznak. A védett 99 000 ha erdőből csak 4 000 ha-t kezelünk. A vagyonkezelésünkbe tartozókon kívüli védett erdők többségét (80.000 ha) az állami erdészeti részvénytársaságok kezelik, így azokon nyereségérdekelt gazdálkodói tevékenység folyik. Az arányok szempontjából a legrosszabb helyzet a Bükk Nemzeti Park területén alakult ki, itt a közel 40 000 ha-ból csak 700 ha tartozik saját vagyonkezelésbe (2%).

Az állami tulajdonú védett szántók felének, míg a gyepok 2/3-ának természetvédelmi kezelését külső segítséggel látjuk el. Támogatjuk viszont a helyben élő, élethivatásszerűen gazdálkodókat, az extenzív mezőgazdasági technológiák alkalmazását. Partnereinket folyamatosan támogatjuk. Az agrár-környezetvédelmi program nyújtotta lehetőségek hatására egyre több gazdálkodó választja a termelés természetvédelmi szempontrendszerünknek megfelelő formáját. Tervezzük a "bio" minősítés megszerzését és a biotermékek – elsősorban széna és feldolgozott formái – termelését.

Kialakítottuk saját erdőkezelési koncepciókat, valamint az erdő kezelésével kapcsolatos szervezeti és nyilvántartási rendszert. Erdőkezelési munkánk során a természetszerű, önfenntartó módon működő rendszer kialakítása a cél. Keményfás hegy- és dombvidéki erdőkben már sikerült olyan többkorú, több fafajú állományokat létrehozni, melyek állékonysága lehetővé teszi a további erdészeti kezelés megszüntetését.

Igazgatóságunk minimális állatlétszámmal rendelkezik. Az Ipolytarnóci Ősmaradványok TT területén helyeztük el azt a néhány rackát, amivel szeretnénk saját állományunkat megalapozni. Az állatok tartásának elsődleges célja jelenleg a fajta bemutatása, de az állomány létszámának bővítésével a környéken lévő gyepok kezelését is meg tudjuk oldani. E mellett minimális nagyságú lóállománnyal rendelkezünk a Dél-Borsodi Tájegység területén. Az itt lévő nóniuszokat elsődlegesen génmegőrzési céllal tartjuk.

Az utóbbi években főleg KAC támogatásokból sikerült beszerezni néhány gépsort, amelyekkel lehetővé tettük a megfelelő színvonalú területkezelést. A saját gépeket elsősorban a gyepkezelésben használjuk.

A természetvédelmi informatikai rendszer moduljai közül elsőként a birtokügyi és a vagyonkezelési modul került bevezetésre Igazgatóságunkon.

1.2.3. Idegenforgalmi és oktatási tevékenység

A BNPI működési területe fedi az Észak-Magyarország kiemelt turisztikai régió területét, amely hazánk harmadik kiemelt üdülőkörzete. A Bükk és a Mátra hegységek évente több millió fős látogatottsága, négy évszakos turizmusa és ezzel összefüggő terheltsége és fejlesztési nyomása, valamint a Zempléni Tájvédelmi Körzetben és más területeken jelentkező falusi-hegyvidéki üdülőkörzete-fejlesztések az Igazgatóság részéről olyan közreműködést feltételeznek a területi tervezésben, amelyre jelenleg még nem tudunk – főként létszámban – felkészülni.

A nagy látogatottságú területek mellett *két Világörökség helyszín* és egy *Európa Diplomás* védett terület van illetékességi területünkön. Ezért a természeti értékek magas színvonalú bemutatása, a turizmus színvonalas kiszolgálása és a látogatottságot segítő/orientáló tájékoztatás olyan kötelezettséget jelent, amelynek egyre magasabb színvonalon kell megfelelni.

A szakvezetések ellátásával a szezonban jelentkező többlet feladatokat a jelenlegi személyi állomány nem tudja ellátni. A turisztikai munkatársak figyelme inkább a Bükk Nemzeti Park területére irányul, kevesebb figyelem jut a működési terület más részeire.

A Nemzeti Park és a tájvédelmi körzetek területén a szakvezetések, terepi foglalkozások, előadások iránt növekvő kereslet tapasztalható, amely nemcsak a látogató vendégek részéről, hanem a növekvő számú erdei iskolaszervezéssel kapcsolatosan is.

A *nemzeti park igazgatóságok* fontos szerepet töltenek be a *természeti és kultúrtörténeti értékek bemutatása*, a *természetvédelmi ismeretterjesztés* és a *környezeti nevelés* területén. A természet és környezetvédelmi *szemléletformálás* meghatározó *alapfeladat*, amely a védett területek *látogathatósága*, a természeti és kultúrtörténeti értékek, valamint a természetvédelmi tevékenység *bemutatása*, az *oktató-nevelő tevékenység* révén érhető el.

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság irányításával zajló oktató-nevelő-ismeretterjesztő munka *szakvezetékes túrák, előadások* révén, kisebb területek értékeit bemutató *tanösvények, bemutatóhelyek* segítségével egyes területek értékeit ismertető *tájékoztató füzetek, ismeretterjesztő kiadványok* elkészítésével, *terepgyakorlatok, szakmai gyakorlatok* megszervezésével, *akkreditált tanártovábbképzések* szervezésével zajlik.

Igazgatóságunk rendelkezik megfelelő adottságú létesítménnyel (*Rejtekek*), illetve jelenleg zajlanak a 2004-ben átadandó *Felsőtárkányi Oktató- Látogatóközpont* kivitelezési munkái. Az Igazgatóságunknak *Rejtekekhez*, illetve a készülő *Felsőtárkányi Oktató-látogató központhoz* illeszkedő *erdei iskolai program-elemek* kidolgozását végzi.

Rendszeres – az oktatáshoz is kapcsolódó – *természeti értékbemutató* jelenleg kiállítóhelyeinken, az *idegenforgalmi barlangokban Lillafüreden, az Erdőtelki Arborétumban* és az *Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Területen, Boldogkőváralján, Oszlán, Ároktőn* folyik. 2003-ban megnyert pályázati pénzekből készül a *salgótarjáni, mátrai és zempléni oktató-bemutató központjaink* megvalósíthatósági tanulmánya.

A *Bükk monográfia*, a *Rejtektől Tárkányig* című tanári-helyismereti kézikönyv és a *tanösvényeket bemutató kiadványsorozat* két része már elkészült, jelenleg készül a *Bükk-fennsíki tanösvényeket* bemutató füzet.

Az oktatás-nevelés legfontosabb terepi színterei a *tanösvények* valamint a *bemutató helyek*. A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság működési területén az igazgatóság fenntartásában mintegy 19 tanösvény van, ebből 11 a Bükk Nemzeti Park területén található. A régi tanösvények felújítása napjainkban zajlik, esetenként partnerszervezetek bevonásával.

1.2.4. Hatósági tevékenység

Hatósági tevékenységünk jogszabályi alapjait a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. tv. és annak végrehajtására kiadott rendeletek képezik. Ezek között kiemelt fontosságú a 211/1997.(XI. 26.) Korm. rendelet, amely a nemzeti park igazgatóságok feladat- és hatáskörét, valamint a 36/1997.(XII. 8.) KTM rendelet, amely az illetékességi területét szabályozza. Emellett más jogszabályok is telepítenek hatósági hatáskört az igazgatóságra. (erdészeti, vadászati, halászati, környezeti hatásvizsgálatot szabályozó, bányászati, hírközlési, építésügyi, stb. jogszabályok).

Mindezek alapján megállapítható, hogy az igazgatóság hatósági hatásköre igen kiterjedt, ugyanis a hatáskörök száma meghaladja az ötvenet, míg a szakhatósági hatásköröké a százat. Ennek a feladatkörnek az ellátása jelentős terhet ró Igazgatóságunkra, a jelenlegi létszámmal a hatósági feladatokat csak feszített munkavégzés mellett tudjuk maradéktalanul ellátni.

1.2.5. Természetvédelmi őrszolgálati tevékenység

Az állami természetvédelmi őri állomány jelenlegi alacsony létszáma miatt nem képes kellőképpen lefedni, ellenőrizni az illetékességbe tartozó védett területeket. Tovább bonyolítja a helyzetet az őrállomány feladataiban jelentkező többirányú igénybevétel. A törvényben meghatározott, *klasszikusnak mondható őrzésvédelmi feladatok* ellátásán túlmenően egyre növekvő a védett területekre irányuló *idegenforgalmi feladatok ellenőrzése* is. Az Igazgatóság kezelésében lévő területek *vadászati feladatainak ellátása*, valamint a *tulajdonosra vonatkozó előírások végrehajtása is* az őrszolgálat részére keletkeztet újabb feladatokat, az Igazgatósági vagyonkezelő szervezet hiányában.

Az őrszolgálat tevékenységéhez egyre inkább szervesen kapcsolódik *a más államhatalmi szervekkel (Rendőrség, VPOP, Határőrség) kiépített együttműködés operatív működtetése a természeti értékek védelme érdekében.*

Az őrszolgálat létszáma az előbbiekből következően feladataihoz képest *alacsony, ezért létszámát növelni kell.*

A védett értékek, fajok érdekében tett intézkedések hatására a veszélyeztetett fajok helyzetében pozitív változás következett be. Az őrszolgálat túlnyomó részének ez irányú munkavégzése elismerésre méltó. Ezen munka hatékonyságának növelése további technikai fejlesztések végrehajtásával jelentősen növelhető.

Az őrszolgálat gépjármű-ellátottsága a jelenlegi feladatok ellátásához közel megfelelő szinten áll. *A tervezett létszámfejlesztésekből, valamint a járműpark gerincét képező Lada Nivák egykorúságából következően a tervezés időszakában jelentős korszerűsítést kell végrehajtani.*

Az illetékességi területen dolgozó természetvédelmi őrszolgálat földrajzilag erősen széttagoltan végzi tevékenységét. Ebből következően szükségessé válik a már elindult folyamat a *tájéegységközpontok* kialakítása.

1.2.6. Erdészeti tevékenység szabályozása

Közel 100.000 ha védett erdő található működési területünkön, ami indokolja, hogy külön fejezetben foglalkozzunk vele.

Illetékességi területünkön 99.000 ha védett erdő található, mely 66%-a a védett területeknek. Így az Igazgatóság területén folyó legjelentősebb gazdálkodási tevékenység az erdőgazdálkodás, amelynek természetvédelmi szempontú szabályozása rendkívül fontos feladat. Mivel a védett erdők igen csekély része van vagyonkezelésünkben, így a szakhatósági, hatósági tevékenység a legfőbb lehetősége a természetvédelmi elvárások érvényesítésének. Az erdőgazdálkodási tevékenységet a védett területeken mintegy 85%-ban állami tulajdonú erdészeti részvénytársaságok végzik. Az erdészeti részvénytársaságok feladata a profittermelés, amely megnehezíti a természetvédelmi szempontok érvényesítését a védett erdőkben. Különösen nehéz ez a fent említett erdőgazdaságok esetében, hiszen az általuk vagyonkezelt erdők több mint a fele védett. Az érdekkellentét feloldása túlmutat a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság hatáskörén.

1.2.7. Vadgazdálkodás

Igazgatóságunk az Ipolytarnóci Ősmeradványok Természetvédelmi Terület, *különleges (természetvédelmi) rendeltetésű*, 512 ha kiterjedésű vadászterületen önállóan gyakorolja a vadászati jogot. A területen legjellemzőbb vad a vaddisznó, amely itt kiváló életfeltételeket talál magának, így évenként 40-50 db körüli a tervezett állományszabályozás. A terület jellegéből adódóan a vaddisznó eredményesen elsősorban hajtóvadászatokon ejthető el. Az állományszabályozást a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság szakszemélyzete végzi.

1.3. Az alaptevékenységek és a feladatok jogi háttere

A magyar jogrendben a természetvédelem szabályozása megfelelő, korszerű, sőt, az általános európai jogrendhez képest talán még hatékonyabb lehetőségeket kínál a természet védelmére. Az Uniós követelményeknek megfelel, jogharmonizált. Alapdokumentuma a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény és végrehajtási utasításai.

2. A FEJLESZTÉSI TERV CÉLJAI ÉS KERETEI

2.1. Stratégiai célok

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság fejlesztésének középtávú stratégiai céljai és rész céljai a következők:

2.1.1. Erdő- és gyepr stratégia kialakítása és végrehajtása

- A védett területek legértékesebb tömbjeinek – „A”-zóna, fokozottan védett területek, erdőrezervátumok – saját vagyongazdálkodásba vétele.
- Védett erdőterületek természetvédelmi célú kezelése, fenntartása: hatósági, szakhatósági eszközrendszer hatékony alkalmazása.
- Természetvédelmi szempontú, Pro Silva-típusú természetközeli erdőkezelési, erdőgazdálkodási stratégia kidolgozása és hatósági valamint egyéb eszközrendszerrel való kivitelezése/végrehajtása, mely egy fenntartható, a természeti értékek megőrzésével összhangba hozható gazdálkodást tesz lehetővé a természetvédelmi szempontból kevésbé értékes erdőterületeken.
- Alföldi és hegyi rétejinken a tulajdoni arányok növelése, a területek fenntartása, minél nagyobb mértékben, saját hatáskörben megvalósított vagyongazdálkodásra való áttérés.
- Hagyományos gazdálkodási formákra alapozott, természetvédelmi szempontú gyeprgazdálkodás folytatása.

2.2.2. Nem védett területek természeti értékeinek védelme

- A hatósági-szakhatósági tevékenység hatékonyságának növelése az egyre fokozódó területhasználat iránti igény természetvédelmi ellenőrzésére.
- A nem védett területeken található természeti értékek megőrzési lehetőségeinek feltárása és alkalmazása.
- Országos védelemre előkészítés
- Helyi védetté nyilvánítások menedzselése vagy támogatási rendszerek bevezetésének elősegítése az arra érdemes területeken (Érzékeny Természeti Területek menedzsmenete, egyéb támogatási rendszerek felkutatása).
- Védőövezetek kijelölésére és kihirdetésére a védett területek körül.
- A lakossággal, gazdálkodókkal való kommunikáció, a természetvédelem céljainak megismertetése és elfogadtatása érdekében.

2.2.3. EU-konform, hatékony és ügyfélbarát természetvédelmi hivatali szervezet kialakítása, a természetvédelem társadalmi elismertségének növelése

- Ügyfélbarát, hatékony és az európai normáknak megfelelő európai intézmény kialakítása.
- Természetvédelmi szemléletformálási, környezeti nevelési, oktatási tevékenység erősítése.
- Oktatási-bemutatói funkciójú létesítményhálózat létrehozása.

2.2.4. Nemzetközi kötelezettségek ellátása

- NATURA 2000 hálózat kialakítása, működtetése.
- Nemzetközi egyezmények végrehajtása, két- és többoldalú együttműködés.
- Víz Keretirányelv végrehajtásával kapcsolatos feladatok ellátása.

2.2. Jövőkép

Stratégiai céljaink elérésével a következő tulajdonságokkal jellemezhető Igazgatóság kialakítására törekszünk:

1. A természeti értékek megóvását táji léptékben megvalósító, az ökológiai rendszereket működésükben és kapcsolataikban megőrző, az ökológiai hálózat fennmaradását biztosító természetvédelmi tevékenység;
2. Tudományos és ökológiai alapokra helyezett, folyamatosan nyomon követett természetvédelmi vagyongazdálkodás;
3. A természetvédelmi erdőkezelési modellt kialakító és alkalmazó igazgatóság;
4. A kezelési és a hatósági munkát tudományos alapokra helyező kutatás-szervező szervezet;
5. EU-konform, ügyfélbarát és hatékony hatósági és vagyongazdálkodási tevékenység és szervezet;
6. A társadalmi elismertséget és a környezettudatosságot növelő ismeretterjesztési tevékenység;
7. A természeti értékeket kímélő irányított ökoturisztikai fejlesztések, a turisztikai termékek kínálatának növelése;
8. Naprakész adatokkal feltöltött és hatékony természetvédelmi információs rendszer;
9. A természeti értékeket megőrző hagyományos gazdálkodási tevékenységet erősítő menedzsment;
10. Átlátható és a társadalom számára jól kommunikált természetvédelmi tevékenység;
11. Az EU-s követelményeknek megfelelő, előírásokat alkalmazni tudó szervezet.

2.3. A fejlesztés keretei

2.3.1. Általános keretek

Jelen fejlesztési terv az egyes stratégiai célok megvalósításához szükséges feladatokat mutatja be a 2003-2008-as tervezési időszakban. A tervezett projektek esetenként túlnyúlnak ezen a cikluson. A feladatokat, illetve az azokhoz kapcsolódó fejlesztési igényeket fontossági sorrendben tárgyaljuk.

A nemzetipark-igazgatóság folyamatosan figyelemmel kíséri az Európai Unió által meghirdetett pályázati lehetőségeket (LIFE, strukturális, illetve kohéziós alapok Közösségi Kezdeményezések - Interreg III, Leader +, Leonardo-, kutatási keretprogramok stb.).

Amennyiben valamely kitzűött fejlesztési célra költségvetési szerv által is igénybe vehető az adott támogatás, az igazgatóság pályázatok útján igyekszik minél nagyobb arányban közösségi forrásokat igénybe venni a fejlesztések megvalósításához.

A pénzügyi háttér megteremtésében a hazai és a nemzetközi pályázati rendszerek kihasználása segítheti elő terveink megvalósítását. A megvalósítás fontos tényezője - elősegítője a megfelelő társadalmi fogadókészség, amelynek kialakítása, a természetvédelmi tevékenység elfogadtatása fontos feladatunk. Fejlesztéseink megvalósítását a társadalmi szervezetek bevonása, valamint a társintézményekkel való szoros együttműködés nagymértékben segítheti, illetve segíti.

2.3.2. Pénzügyi háttér

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság – a jogszabályban meghatározott feladatkörben – a természetvédelem, táj-, ásványvagyon- és élővilág-védelem területi államigazgatási szerve, önálló jogi személy, önállóan gazdálkodó, központi költségvetési szerv. Az erdővagyon-védelmi feladatkör ellátásában közreműködési jogkör biztosított az igazgatóságnak. Bevételeink az elemi költségvetésből és az esetlegesen elnyert pályázatokból adódnak. Az elemi költségvetés normatív módon kerül meghatározásra, nem veszi figyelembe a korábbi év fejlesztéseit. Igazgatóságunk maradvány érdekeltségű költségvetési szerv, így elemi költségvetése két részből áll, a költségvetési támogatásból és a saját bevételből. Igazgatóságunk vállalkozási tevékenységet nem folytathat, saját bevételei a vagyonkezelésében levő földterületek bérbeadásából, valamint az idegenforgalmi bemutatóhelyek bevételéből adódik. Ez utóbbi bevételi forrás a mindenkori látogatottság függvénye.

Mivel a vagyonkezelésünkben lévő területek teljes mértékű saját kezelésére ma még nincs meg a pénzügyi fedezet, ezért – amennyiben a természetvédelmi kezelés így is megoldható – területeink egy része bérbeadásra kerül. Értékesebb területeinken törekszünk elsősorban a saját kezelés megvalósítására, Amelynek növelése egyik fő célkitűzésünk. A teljes mértékű saját kezelésbe vonás azonban a társadalmi megítélésünket negatív irányba tolhatja el (*helyi lakosság kizorítása a gazdálkodásból*), így a helyes arány megtalálása rendkívül fontos feladat.

A területek kezelésének nyereségessége sohasem lehet mérvadó. A bevételek öncélú növelése a természetvédelmi értékek sérüléséhez vezethet. Ezért nem gazdasági-gazdálkodási alapokra helyezett vagyonkezelési tevékenységet folytatunk, hanem természetvédelmi célú vagyonkezelést.

Az elemi költségvetésből nem fedezhető beruházási-fenntartási igényeket főként pályázati forrásokból próbáljuk biztosítani, az elmúlt évek legfontosabb beruházásainak – élőhely-rekonstrukciós programok, élőhelykezelés és fajvédelem, idegenforgalmi fejlesztések – forrását is pályázati alapokból sikerült megszereznünk. A hazai és a nemzetközi pályázatokra való felkészülés rendkívül fontos feladat. Az EU-s források maximális kihasználása természetvédelmi tevékenységünk támogatására az elkövetkező évek egyik fő célkitűzése, ugyanakkor hatalmas kihívása lehet.

Jelen fejlesztési tervben feltüntetett érvek megvalósulása elsősorban a források rendelkezésre állásától függ.

2.3.3. A fejlesztések megvalósításának monitorozása

A tervezett fejlesztések megvalósulása évente kerül értékelésre éves beszámoló formájában. A fejlesztések megvalósulásáról szóló beszámoló minden évben a BNPI éves működéséről szóló jelentés egy fejezete lesz. A beszámolóban szót kell ejteni a tervezett fejlesztések megvalósulásáról, az esetleg elmaradó, elhúzódó vagy nem kellő ütemben zajló fejlesztésekről és a lemaradás okairól, valamint javaslatot kell tenni a fejlesztés újratervezésére, illetve más formában történő megvalósítására. Az adott évi beszámolóban egyben meg kell alapoznia a következő évi fejlesztések kiindulási állapotát, és projekt-szinten be kell mutatnia a következő évre tervezett intézkedéseket. Az éves beszámoló így a megvalósulás mérője (indikátora) is lehet, melynek fontosságát kiemeli, hogy a hatéves tervezési periódus során a tervezett fejlesztések megvalósulásának bizonytalansága nőhet, különösen a több évre áthúzódó feladatok esetén.

3. FEJLESZTÉSI PRIORITÁSOK TEVÉKENYSÉGI KÖRÖK SZERINT

A fejlesztés prioritásait a magyar természetvédelem jelenlegi struktúrájának figyelembevételével, ideális anyagi és személyi háttér esetére dolgoztuk ki. Így realizálódása elsősorban a pénzügyi feltételektől (pénz és létszám) függ.

Ebben a fejezetben a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság főbb tevékenységi köreihez kapcsolódó fejlesztési irányokat ismertetjük, koncentrálna azokra a kérdésekre, amelyeknél a fejlesztések elmaradása leginkább akadályozza a hatékony működést. A következő fejezet *tájégségként* tárgyalja a tevékenységeket.

A fejlesztési igényeket a *tevékenységi körökön* belül *fontossági sorrendben* tárgyaljuk.

3.1. Természetmegőrzési tevékenység

1. Feladat: Védelemre tervezett területek felmérése, védetté nyilvánítása

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság az elkövetkező időszakban 29 terület esetében tervezi a *védetté nyilvánítások* előkészítését mintegy 60 000 ha kiterjedésben. A védettséggel együtt figyelmet kell fordítani a *pufferzónák* kijelölésére is. A pufferzónák szükségességét a már védett területek esetében is meg kell vizsgálni, és szükség esetén kijelölni. Védelemre tervezett területeink az alábbiak:

1. *Hevesi Füves Puszták Tájvédelmi Körzet bővítése I-II. ütem* (5425 ha)
2. *Bükk Nemzeti Park nyugati bővítés* (1189 ha)
3. *Sóshartyáni Hencse-hegy Természetvédelmi Terület* (104 ha)
4. *Etesi Fás Legelő Természetvédelmi Terület* (67 ha)
5. *Szilvásváradi Aszaló Természetvédelmi Terület* (167 ha)
6. *Tardi-legelő Természetvédelmi Terület* (257 ha)
7. *Zempléni Tájvédelmi Körzet bővítése* (területe egyeztetés alatt)
8. *Gyöngyösi Sár-hegy Természetvédelmi Terület* (cca. 150 ha)
9. *Kesznyéteni Tájvédelmi Körzet bővítése* (cca. 12 000 ha)
10. *Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet bővítése* (területe egyeztetés alatt)
11. *Bodrogközi Természetes Erdők Természetvédelmi Terület védetté nyilvánítása* (területe egyeztetés alatt)
12. *Ipoly-menti Tájvédelmi Körzet* (területe egyeztetés alatt)
13. *Mátrai Tájvédelmi Körzet bővítése* (cca. 5092 ha)
14. *Márkházapusztai Fás Legelő Természetvédelmi Terület* (273 ha)
15. *Semlyéni Égerláp Természetvédelmi Terület* (cca. 100 ha)
16. *Hernád-menti Tájvédelmi Körzet* (cca. 7800 ha)

17. *Tokaj-Bodrozug Tájvédelmi Körzet bővítése* (cca. 700 ha)
18. *Mátraverebélyi Kőszirt-hegy Természetvédelmi Terület* (területe egyeztetés alatt)
19. *Mátraverebélyi Meszes-tető Természetvédelmi Terület* (területe egyeztetés alatt)
20. *Ózd Környéki Természetvédelmi Terület* (260 ha)
21. *Hollókői Tájvédelmi Körzet bővítése* (területe egyeztetés alatt)
22. *Maconkai Rét Természetvédelmi Terület* (területe egyeztetés alatt)
23. *Bükki Nemzeti Park bővítése* (területe egyeztetés alatt)
24. *Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet bővítése* (cca. 3600 ha)
25. *Mész-hegy - Nyerges-tető Természetvédelmi Terület* (területe egyeztetés alatt)
26. *Kelet Cserhát Tájvédelmi Körzet bővítése* (területe egyeztetés alatt)
27. *Hejő-menti TK* (területe egyeztetés alatt)
28. *Nyugat-Mátrai Középkori Bányatárók Természetvédelmi Terület* (területe egyeztetés alatt)
29. *Tarcal II. bánya Természetvédelmi Terület* (területe egyeztetés alatt)

A védetté nyilvánítások során a *földtani értékek* védetté nyilvánításának előkészítését és kezelési terveik kidolgozását is el kell végeznünk. A *földtani alapszelvények*, valamint a pótolhatatlan földtani, ipar- és kultúrtörténeti értékeket hordozó, védett és fokozottan védett denevéreknek is élőhelyet biztosító *középkori bányatárók* védetté nyilvánítása fontos feladatunk. A tudományos szempontból rendkívül értékes *talajszelvények* szintén a védetté nyilvánítás eszközével őrizhetők meg a legbiztosabban. Ugyancsak fontos a különös, egyedi vagy tipikus *földfelszín-alaktani képződmények* (pl. *kaptárkövek*), *vízrajzi elemek* védetté nyilvánítása, mert ezek pusztulása napjainkban, a természeti erőforrások egyre erősödő kihasználása és a környezetszennyezés felerősödése miatt, jelentősen felgyorsult.

2. *Feladat: Nemzetközi kötelezettségeknek való megfelelés: NATURA 2000 területek kijelölése, előkészítése, kihirdetése, nemzetközileg védett területek (Ramsari, Világörökség, Európa Diploma) kezelése*

Az Uniós csatlakozás kapcsán a hazai természetvédelem talán egyik legfontosabb feladata a *NATURA 2000* területek kihirdetése. Igazgatóságunk fontos feladata a kijelölt területek kihirdetésének előkészítése, majdan a területek természetvédelmi kezelésével kapcsolatos tevékenység ellátása.

Igazgatóságunk egy *Európa Diplomás* (és jelenleg *Világörökségre* jelölt), valamint két *Világörökség*, illetve egy *Ramsari* területtel rendelkezik. Az ezekkel kapcsolatos kötelezettségek ellátása (jelentési kötelezettségek), illetve a területek védelme, kezelésének tervezése fontos feladatunk.

Az Igazgatóságnak fel kell készülni a veszélyeztetett állat és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló ún. Washingtoni Egyezmény hazai végrehajtásából adódó feladatok ellátására.

A kétoldalú együttműködés keretében az igazgatóság szoros kapcsolatokat ápol a szlovák természetvédelmi szervezettel, melyet fenn kell tartani és tovább kell fejleszteni.

3. Feladat: Élőhelyek védelme, kezelése, rekonstrukció, rehabilitáció

Fontos feladatunk a működési területünkön található értékes *gyepterületek* fenntartása és rehabilitációja. A természetes és másodlagos eredetű füves élőhelyek gazdag láncolata a hegyvidéki edafikus gyepektől és kaszálórétektől a síkvidéki gyeptípusokig a legfajgazdagabb, ugyanakkor veszélyeztetett élőhelytípus. Az edafikus gyepek kivételével létüket leginkább az egykori folyamatos „kezelés” hiánya veszélyezteti. Védelmük, fenntartásuk érdekében jelentős nagyságú területeken folytatunk *rekonstrukciós* és *élőhelykezelési* programokat, valamint a támogatási rendszerekhez való hozzájárás elősegítésével is (*Nemzeti Agrárkörnyezetvédelmi Program*) a területek állapotának jobbá tételén dolgozunk Dél-Borsodban, Dél-Hevesben és a Bodroghözben.

Az egykor víz által fenntartott élőhelyek helyreállításának, vízpótlásuk megoldásának, a *vizes élőhelyek rekonstrukciójának* természetvédelmi szempontból kiemelkedő jelentősége van. Jelenleg három alföldi Tájvédelmi Körzetünkben folytatunk - pályázati forrásból - vizes élőhely-rekonstrukciós programokat, amelyeket az érintett tájegységeknél ismertetünk.

Kiemelt feladat a *Bükk Nemzeti Park befoglalt és csökkent hozamú, vagy megszűnt karszt forrásainak* és környezetüknek helyreállítása.

A *védett erdők* állapotának helyreállítása, a „B” zónákban levő *erdőterületek fenntartható kezelésének kidolgozása*, megvalósítása – erdős nemzeti parkként – egyik legfontosabb feladatunk kell, hogy legyen, amelyet az *erdészeti* feladatkörnél fejtjük ki részletesen.

A hegylábi falvak határában egykor kiterjedt, *hagyományos művelésű gyümölcsöskerteket* tartottak fenn, amelyek jelentős természeti értékek hordozói, és a legelőerdők mellett az egykori tájhasználat utolsó képviselői. A *hagyományos művelésű gyümölcsösök* egyszerre teljesítik a természetvédelmi elvárásokat és biztosítják az Európai Unióban oly keresett *biotermékek* termesztési, feldolgozási lehetőségeit. Igazgatóságunk célja, hogy védőzónájába felvegye ezeket a gyümölcsösöket, támogassa a hagyományos művelési módokat, megőrizze és fejlessze a gyümölcsösök alkotta tájképi-, ökológiai- és gazdálkodástörténeti értékeket, segítse – vagy végezze – a fajtagyűjtemények kialakítását és fenntartását.

Kiemelt feladat a természetes életközösségekre veszélyt jelentő hazánkban nem őshonos, agresszíven terjedő adventív növény és állatfajok visszaszorítása. Ennek kapcsán az Igazgatóságnak elsősorban kutatási és felmérési feladatokat kell elvégeznie. A természetvédelmi szempontból fontos élőhelyek, valamint a veszélyeztetett fajok populációinak és élőhelyének fenntartása érdekében gondoskodni kell olyan hatékony környezetkímélő eljárások kidolgozásáról és gyakorlati alkalmazásáról, amelyek az özönfajok állományainak csökkentésére illetve visszaszorítására alkalmasak.

4. Feladat: Kezelési tervek kidolgozása, aktualizálása

A már védett területek kezelési terveinek kidolgozása 21 védett, 13 fokozottan védett területet, valamint 113 megkülönböztetett jelentőségű barlangot, 53 db ex lege védett őskori földvárat, 123 db ex lege védett kunhalmot, körülbelül 400 db ex lege védett forrást, az ex lege védett víznyelőket, illetve az ex lege védett lápokból 18 db-ot érint az elkövetkező hat éves periódus alatt.

5. Feladat: Veszélyeztetett fajok állományainak felmérése, monitorozása, fajvédelmi tervek, akcióprogramok kidolgozása és végrehajtása

A hazai természetvédelem már évtizedek óta folytat sikeres fajvédelmi programokat elsősorban gerinces fajokkal, de az utóbbi időben egyes növény- és gerinctelen állatfajok esetében történtek sikeres beavatkozások. A fajvédelmi tervekben meghatározott feladatok általában komplexek, a saját források felhasználásán túl a társadalom széles rétegeit érinthetik.

Növényfajok esetében a *tátorján* és a *boldogasszony papucs*a aktív védelme, élőhely-kezelése, gerinctelen állatok vonatkozásában egyes veszélyeztetett *lepkefajok* élőhely-kezelése, monitorozása terén értünk el jelentős eredményeket. Az utóbbi évtizedben fellendült *denevérvédelmi* munka egyik legfontosabb színtere Észak-Magyarország. Ebben a térségben a barlanglakó fajok védelmében számos barlang és mesterséges üreg „denevérbárát” lezárásának tapasztalatával rendelkezünk. Elsőként foglalkoztunk az *ürge* védelmével. Igazgatóságunknál gyűlt össze az a terepi tapasztalat, amely megalapozta a ragadozó nagyemlősök (*farkas*, *hiúz*) védelem-orientált kutatását. Jelenleg van kidolgozás alatt a szintén adatainkra épülő *csíkos egér* kutatási és élőhelyvédelmi program. Működési területünkön a négyszeresére növekedett *kerecsensólyom*-állomány, közel tízszeresére duzzadt *parlagisas* állomány munkánk egyértelmű fokmérője. Több nappali ragadozó madár (*békászósas*, *szirti sas*, *hamvas rétihéja*, *kék és vörösvércse*, *kígyászölyv*), *bagoly* (*uhu*, *uráli bagoly*, *füleskuvik*), a *golya-fajok*, *szalakóta* és még jó néhány faj aktív védelme tekintetében vannak jó eredményeink.

A fajvédelmi programok kidolgozását meg kell, hogy előzze, azok *stratégiájának* elkészítése

6. Feladat: Erdészeti tevékenység szabályozása

Célunk a védett és nem védett erdőterületeken lévő *biológiai sokféleség és az erdők természetes folyamatainak* megőrzése, az erdőállományok helyreállításának elősegítése; ennek érdekében a védett természeti területekre vonatkozó törvényi előírások maradéktalan betartatása, annak elérése, hogy a védett területeken olyan természetközeli erdőkezelés, erdőgazdálkodás folyhasson, amelynek érdekeltégi rendszere nem a kitermelt faanyag eladásából származó árbevételen alapul. Célunk a természetmegőrzés szempontjából legfontosabb területek *vagyonkezelésbe vétele, fenntartható erdőkezelési, illetve erdőgazdálkodási modell kidolgozása*, a védett, de gazdálkodás által érintett erdőterületeken a *természetvédelmi szabályozási módszer átalakítása*.

A saját vagyonkezelésbe átveendő területek („A” zóna, fokozottan védett területek, erdőrezervátumok, társulások és fajok megőrzése szempontjából kiemelt jelentőségű területek) kezelésénél cél az erdő önszabályozó képességének visszaállítása (autoreguláció), majd az emberi beavatkozások teljes mellőzése (természetesen a nagyvad létszám optimalizálása mellett).

A gazdasági érdekeltségű védett erdők esetében a fenntartható vagy „nemzeti parki” erdőgazdálkodási modell kidolgozása és alkalmazása (amelynek alapja a jól bevált „Pro Silva” típusú gazdálkodás lehet) fontos feladatunk.

7. Feladat: Barlangvédelmi tevékenység folytatása

A Bükk-hegység hazánk barlangokban leggazdagabb hegysége (több, mint 1000 barlang), amelynek védelme jelentős feladata Igazgatóságunknak.

A barlangvédelmi tevékenység keretében folytatni kívánjuk a közhiteles barlangnyilvántartás felállításához szükséges alapadat-felvételek végzését, folytatjuk a 49 db fokozottan védett barlangra, valamint megkezdtük 113 db megkülönböztetett védelmet igénylő barlangra vonatkozó állapotfelvételek készítését, valamint ugyanezek bejárat- ill. járatbiztosítását, újrafeltárását. Készítjük a kezelésünkben lévő idegenforgalmi barlangok üzemeltetési szabályzatát, tervezzük a fokozottan védett barlangok körének bővítését (Szeleta-zsomboly, Bronzika-barlang). A fokozottan védett, valamint a megkülönböztetett jelentőségű barlangok térképezése továbbra is az egyik legfontosabb munkarésze a közhiteles barlangnyilvántartás létrehozásának. Az elkövetkező 6 évben mintegy 12 000 m barlangjárat térképezését kívánjuk elvégeztetni.

A korábban megkezdett barlangkataszterezési munka befejezése néhány éven belül várható. Folytatjuk a fokozottan védett, valamint a megkülönböztetett jelentőségű barlangok állapotfelvételét (50 új barlang, valamint a meglévők frissítése).

A barlanglezárások a barlangvédelmi tevékenység fontos részei. A jelenleg 29 db, lezárással ellátott barlang műszaki védelmének biztosítása elengedhetetlen. A lezárandó barlangok körébe több barlangunk is tartozik.

A fokozottan védett, idegenforgalom számára megnyitott, Magyarországon és Európában egyaránt kuriózumnak számító Anna-barlangnak évente jelenleg mintegy 20 000 látogatója van. A pénztárhelyiség jelenleg nem alkalmas egy európai jelentőségű turistacélpont kiszolgálására. Ennek, illetve a hozzá kapcsolódó infrastruktúrának a kiépítése (bejárat épület, barlang bejáratához vezető egykori sétány helyreállítása) szükséges.

8. Feladat: Felszíni földtani értékek védelme

A természet-megőrzési tevékenység alapvető általános célja a biológiai sokféleség megőrzése, a természeti és táji értékek védelme. Ez magában kell, hogy foglalja az élettelen természeti értékek védelmét, az egyedi tájértékek védelmét, a hagyományos tájszerkezet maradványainak megőrzését, illetve lehetőség szerinti visszaállítását. Kiemelt feladat a *Víz Keretirányelv* hazai bevezetésével kapcsolatos feladatok elvégzése, a felszíni és felszín alatti vizek jó ökológiai minőségének fenntartása, illetve elérése.

Ennek keretében végezzük az *ex lege védett természeti értékek (kunhalmok, földvárak, források, nyílt karsztok, víznyelők)* és védőzónájuk védelmének biztosítását, a *kataszterezés* folytatását, illetve befejezését, az *egyedi tájértékek kataszterezésének* felgyorsítását, az *élettelen természeti értékek* körének felmérését, és folytatni kívánjuk a *felhagyott középkori, vagy újabb kori bányatárók, középkori bányatelepek* felmérését is.

9. Feladat: Védett területeken kívüli természeti értékek védelme

A magyar természetvédelem nagy érdeme, hogy a *rezervációs szemléleten* túllépve, a védett területeken kívüli természeti értékek védelmének rendkívüli fontosságát is felismerte. Természeti környezetünk, ökológiai rendszereink nem őrizhetők meg elszigetelten védett szigeteken. Komplex, rendszerszemléletű, az egészséges tájszerkezetet is védő természetvédelemre van szükség. Ennek kivitelezéséhez azonban nem elégséges a hatósági eszközrendszer, támogatási formák bevezetésére is szükség van.

Ennek keretében a *Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program* területének növelése, *ÉTT-programcsomagok* kidolgozása fontos feladata Igazgatóságunknak. Mivel a célprogramokban résztvevő gazdálkodók egy része védett területen tevékenykedik, a NAKP támogatását kiemelt feladatként kezeljük. A jövőben újabb érzékeny természeti területek előkészítésében és a mintaterületek bővítésében kívánunk lépéseket tenni. A nemzeti park peremén elhelyezkedő, nagy ökológiai értéket képviselő *gyepek*, illetve felhagyott *gyümölcsösök* kezelése szempontjából fontos prioritás a Bükk-hegység peremterületeinek bevonása az érzékeny természeti területek közé. Terveink közt szerepel a *Taktaköz* (benne a *Kesznyéteni Tájvédelmi Körzet*) bevonása is a programba.

A természetes-természetközeli területek alkotta, összefüggő *Nemzeti Ökológiai Hálózat* működésének biztosítása az egészséges környezet fenntartásának és a természetvédelmi célok megvalósításának alapfeltétele. Csakúgy, mint az ezzel összefüggő és gyakorlatilag átfedő *természeti területek* rendszere.

A védett területeken kívüli természeti értékek védelme érdekében a gazdálkodók és a lakosság tájékoztatása, *tanácsadói rendszer* kiépítése szükséges.

Az állami természetvédelmi tevékenységet hatékonyan elősegíti a társadalmi szervezetek részvétele a természetvédelmi munkában.

10. Feladat: Vadállomány kezelés

A *vadállomány kezelése* sarkalatos pontja a fenntartható, természetes folyamatokra alapozott erdőgazdálkodási modell kidolgozásának és működtetésének. Mivel jórészt nem saját vadászterületekről van szó, eredményeket a hatósági-szakhatósági eszközrendszer hatékonyabb alkalmazásával, illetve a vadgazdálkodókkal és a vadászati hatósággal történő együttműködéssel tudunk elérni. Célunk a terület eltartóképességét és természetes önszabályozó folyamatait nem veszélyeztető vadlétszám kialakítása, a faunaidegen vadfajok teljes mértékű eltávolítása. Hegyvidéki erdős védett területeinken (kiemelten a Bükk Nemzeti Parkban) az erdők természetes módon történő felújítását lehetővé tevő, a természetes eltartóképességnek megfelelő nagyvadlétszámot kell kialakítani.

Alföldi tűzokos területeinken a fajvédelmi programok fontos részét képezi a vadállomány kezelés. A kezelést többségi tulajdonú vagy teljes mértékben saját vagyonkezelésű területeinken célszerű *különleges rendeltetésű vadászterület* létrehozásával megoldani. Síkvidéki vizes élőhelyeinken és a tűzok élőhelyein kiemelt feladat az emlős ragadozók (*róka, borz*) és a nem védett varjúfélék (*dolmányos varjú, szarka*) állományainak visszaszorítása.

A nagyvadlétszám jelentős apasztásával párhuzamosan kezdeményezni kell a védett természeti területeket behálózó, a védett és vadászható fajoknál egyaránt jelentős károkat okozó *vadkerítés hálózat fokozatos felszámolását*. Meg kell tiltani a védett természeti területeken a *nagyvad téli etetését*, ami a természetes eltartóképeség feletti állományok kialakulását segíti. Meg kell oldani a *társas vadászatok ellenőrzését*, felül kell vizsgálni a *vadföldek kezelését* és a *vadászati létesítményeket*. Ki kell tiltani a *vadászati létesítményeket a natur-övezetből, erdőrezervátumok magterületéről* és a *vegetáció-történeti szempontból kiemelten jelentős területekről*.

A *ragadozó nagyemlősök spontán visszatelepedésének elősegítése* érdekében a nagy zavarást jelentő és ellenőrizhetetlen sportvadászatot fokozatosan fel kell váltani a nagyvad állomány hatékony, de más élőlényeket nem zavaró módszereknek. A nagyragadozók élőhelyein *kíméleti területeket* kell kialakítani, a vadászatra jogosultat *érdekeltté kell tenni* a megőrzésükben. A határainkon túli *farkas* és *hiúzállomány* migrációjának biztosítása érdekében „ökológiai folyosókat” kell kijelölni, és azok kezelését biztosítani.

Azokon a védett természeti területeken, ahol többségi tulajdonban van Igazgatóságunk, el kell érni, hogy a terület *különleges vadászterület* minősítést kapjon. Tervezzük a Bodrogszeg – nemzetközi védelem alatt is álló – Ramsari területen a saját vadászterület kialakítását, a természetmegőrzés szempontjainak maradéktalan érvényesülése érdekében.

11. Feladat: Kutatás, monitoring

A védettséget megalapozó *alapkutatás*, a természeti értékek számbavétele, változásának nyomon követése, illetve a kezeléseket hatásait figyelemmel kísérő *monitoring rendszer* alapvető fontosságú a védelmi munka megtervezésénél és eredményességének megítélésénél. Ennek a munkának a koordinációja - részben végzése - ugyancsak Igazgatóságunk feladatai közé tartozik. A munka hatékonyságát jelentősen elősegítené egy önálló, az Igazgatóság keretein belül működő, csak természetvédelmi kutatással és kutatásszervezéssel foglalkozó csoport létrehozása. A védett területek *alapállapot felmérése*, ezen belül a vegetáció-térkép és védett fajok elterjedési térképének elkészítése minimális elvárás. A *természetvédelmi beavatkozások monitorozása* a beavatkozások hatékonyságának mérője, és a kezeléseket kötelező velejárójává kell tenni. A *fajvédelmi tevékenység eredményességének monitorozása* szintén jelentős feladat, ez azonban jórészt – a zoológiai és botanikai adatközlő lapok vezetésével – már jelenleg is zajlik. A *Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer* a korábban kidolgozott témák és protokollok alapján az Igazgatóság kapacitásait figyelembe véve működik. A *fajvédelmi tervekhez* kapcsolódó *fajspecifikus alkalmazott kutatások* folytatása, eredményeinek adaptálása, *fajvédelmi programok, élőhelykezelési irányelvek kidolgozása* a természetvédelmi tevékenységet alapozza meg és teszi tervezhetővé.

A kutatási eredmények *nyilvántartását, az egységes adatbázisokhoz való hozzárendelését, az Igazgatóság természetvédelmi kezelési tevékenységében való hasznosíthatóságát* ki kell dolgozni és működtetni kell. Ez komoly anyagi, tárgyi és személyi feltételeket igényel.

A KvVM területi szervei közötti munkamegosztás alapján a Víz Keretirányelv előírásainak megfelelő feltáró, operatív és vizsgálati monitoring feladatokból a nemzeti parkok igazgatóságai elsősorban a makrovegetációval, a makroszkópikus gerinctelenekkel és a halakkal kapcsolatos felméréseket és az ezzel összefüggő koordinációt végzik. A Víz Keretirányelvvel összefüggő monitoring feladatok csak a személyi és anyagi feltételek biztosításával teljesíthetők, ezért már jelen fejlesztési terv időszakában indokolt az igazgatóságok szakembergárdájának ilyen célú létszámbővítése.

3.2. Vagyonkezelési tevékenység

1. Feladat: A nemzeti park vagyonkezelésében lévő területek arányának további növelése, saját kezelés arányainak javítása

A megóvandó értékek többsége a védett gyepekhez és erdőkhöz kötődik. A védelem hatékonyságának biztosítása érdekében a gyep és erdőművelési ágak esetén indokolt a saját vagyonkezelésbe tartozó területek részesedésének további növelése. Ennek lehetséges módja a jelenleg még szövetkezeti használatban lévő területek megvásárlása (esetleg kisajátítása).

Elsősorban olyan területeken kívánunk saját vagyonkezelést folytatni, ahol a fajvédelmi programok azt szakmailag megkívánják. Első lépésben a dél-borsodi és dél-hevesi térségben folyó tűzokvédelmi programok támogatását tervezzük saját kezeléssel megoldani.

A földvagyonnal párhuzamosan számos épület és építmény is állami tulajdonba került. Ezek többsége régi, gazdasági célú építmény, ami jelenlegi állapotában semmire nem használható. A saját kezelésben maradó területek kijelölésével párhuzamosan fel kell mérnünk a használni kívánt épületek, építmények körét és szükség esetén azokat a megfelelő állagba kell hoznunk.

2. Feladat: A védett területeken folyó gazdálkodás elősegítése

A védett területen gazdálkodókkal harmonikus kapcsolatot próbálunk kialakítani, ami magában foglalja a folyamatos tájékoztatást az esetleges állami források megszerzésének lehetőségéről.

3. Feladat: Az állatlétszám bővítése

A természetvédelmi szempontból kiemelkedően fontos hegyvidéki rétek, legelők kezelésének megszervezése nehézségekbe ütközik. A hegyi réteket alapvetően kaszálóként kell hasznosítani, míg a hegylábi réteken a legeltetéses állattartás a kívánatos. A hegylábi állatállomány táplálékát a hegyi rétek szénatermésével lehet kiegészíteni. A térségben ugyanakkor nincs megfelelő nagyságú állatállomány. Az ellentmondás feloldását hosszú távon saját tulajdonú gulyák, nyájak vagy ménesek kialakításával, vagy a térségi állattartás támogatásával lehet megoldani.

4. Feladat: Saját vagyongazdálkodású erdők kezelése

Saját vagyongazdálkodású erdőterületeinken az *erdők önszabályozásának visszaállítása (autoregulációs állapot elérése)*, majd a természetes folyamatok biztosítása a feladatunk. Saját vagyongazdálkodású erdeink jó modellterületei lehetnek az erdészeti feladatköröknél már taglalt feladatok megvalósításának. Erdőkezelési tevékenységünk során szakítani kell a hagyományos erdőgazdálkodási módszerek alkalmazásával, a természetes folyamatokra alapozott átalakításokat kell előnybe részesíteni.

3.3. Idegenforgalmi és oktatási tevékenység

1. Feladat: Oktató-látogató központ(ok) kialakítása és fejlesztése

Fontos feladatunk a Bükk Nemzeti Parkhoz kapcsolódó *Felsőtárkányi Oktató-Látogató Központ* kialakítása, amelyet 2004. tavaszára tervezünk.

Nógrádi, zempléni és mátrai tájegységeinkben is tervezzük *oktató-látogatóközpontok* kialakítását. A megvalósíthatósági tanulmány elkészítésére mindhárom helyszínre pályázatot nyertünk (*Széchenyi terv*), ezek végeredményeként hazai, illetve EU-s pályázatok elkészítése a cél. A *nógrádi*, illetve a *mátrai* helyszíneken az ingatlan (Nógrád-terület, Mátra-épület is) már a tulajdonunkban van. Hosszú távon szükséges a többi tájegység területén is környezeti nevelési centrumok létrehozása, célszerűen a tájegységközpontok kialakításával együtt.

Ugyancsak terveink között szerepel meglévő, oktatási-nevelési feladatokat ellátó helyszíneink fejlesztése. A miskolci *Herman Ottó Emlékpark* fejlesztési programjának kidolgozására, valamint *Ipolytarnóc*, illetve a *Tokaj-Hegyalja Kulturális Világörökség* helyszínekhez kapcsolódó központ létrehozásának tervezésére egy több résztvevős, az egész észak-magyarországi régiót felölelő pályázatot nyújtottunk be (*PEA*). Részesei vagyunk egy, a *Bükk Nemzeti Park* térsége turisztikai fejlesztését célzó, a bükk települések által (azóta *Településszövetség*) benyújtott pályázatnak is. Itt, ahol a fő cél a *turisztikai és bemutató infrastruktúra* fejlesztése. E mellett dolgozunk a *Rejteki Kutatóház* erdei iskolai programszolgáltatásának kialakításán.

2. Feladat: Kiadványok, tájékoztató anyagok, oktatási segédanyagok, honlap, sajtóanyagok készítése

A környezeti nevelési-oktatási tevékenység, a társadalmi kapcsolatok építése, a PR tevékenység ellátásának elengedhetetlen feltétele a megfelelő minőségű és számú *oktatási segédanyag* készítése. Ezek jól felhasználhatók *erdei iskola-programokhoz, szakvezetett túrákhoz, kirándulásokhoz, jeles napok rendezvényeihez, vetélkedőkhöz, előadásokhoz, terepgyakorlatokhoz, továbbképzésekhez*. Az érdeklődők számára, illetve a védett természeti területek közelében élő lakosság számára *tájékoztató füzeteket* kell készíteni a természetvédelmi tevékenységről, kezelésekről, természetvédelmi területeinkről és a tájvédelmi körzeteinkről. A PR tevékenység fontos része egy folyamatosan frissített *honlap* elkészítése és karbantartása, egy nyomtatott termék – *Bükk Nemzeti Park hírlevél* – kiadása, a *rendszeres média megjelenés, prospektusok, szórólapok* készítése, valamint *védjegyrendszer* kialakítása.

3. Feladat: Oktatási-nevelési-ismeretterjesztési koncepció kidolgozása és végrehajtása

Hatékony, a körülményekhez optimalizált környezeti nevelési tevékenység csakis jól megtervezett koncepció alapján képzelhető el. Ennek részét kell, hogy képezzék az egyes szakterületekre kidolgozott programcsomag-részek. A koncepció mentén *együttműködési megállapodások* megkötése, *oktatási intézményekkel, civil szervezetekkel és a lakossággal* történő kapcsolattartás javítása, *erdei iskola programkínálat* kialakítása, *regionális tanártovábbképzések* szervezése (társintézményi kapcsolatok – megyei pedagógiai intézetek, főiskolák, egyetemek – kiépítése) szerepel tevékenységeink és további terveink között. A lakosság felé irányuló felvilágosítási tevékenységnek a *természetvédelmi tevékenység, kezelés, a természetvédelmi jogszabályok, vagyonkezelési ügyek (pl. Natura 2000 területek, agrár környezetvédelmi programok, őrszolgálati tevékenység stb.)* megismertetését kell szolgálniuk. Terveink közt szerepel éves turisztikai eseménynaptár készítése, az Igazgatóság *egységes megjelenésű* kiadványsorozatának, illetve mobil kiállításoknak a létrehozása.

4. Feladat. Turizmusfejlesztési/látogatókezelési program kidolgozása, turisztikai szolgáltatás, -fejlesztés, ökoturizmus

A Bükk Nemzeti Park évente több mint egymillió látogatót vonz. Kiemelt feladatunk, hogy tudatosítsuk a látogatókban azt a tényt, hogy védett területet látogatnak, teremtsük meg a látogatás kulturált feltételeit, közvetítsünk információkat a látogatók számára, s hozzuk a látogatók tudomására a látogatással kapcsolatos feltételeket, elvárásainkat. Ezt egy egységesen alkalmazandó *turizmusfejlesztési/látogatókezelési program* mentén tudjuk megvalósítani.

A *turisztikai szolgáltatás-fejlesztés* fontos részét képezi a havi tematikus túrák szervezése, *programcsomagok* készítése, a *szakvezetői csoport* kialakítása.

Az ökoturizmus feltételeinek megteremtését első ütemben a Bükk Nemzeti Park területén, középtávon a TK-k, TT-k területein tervezzük. A BNPI saját fejlesztésben az *ökoturizmus* és az *élménytúrák* területén szeretné kínálati palettáját bővíteni, helyzetét megerősíteni.

5. Feladat: Bemutató területek, tanösvények, tematikus túrák kialakítása, fenntartása

Ennek a feladatkörnek a keretében terveink közt szerepel minden tájvédelmi körzethez legalább egy *bemutató terület*, a működési terület *tanösvény létesítési és fenntartási koncepciójának* kialakítása és végrehajtása, *információs táblák* kihelyezése és karbantartása, *tematikus túrák* (tájegységenként, célközönségenként) kínálatának összeállítása, valamint mindezek évenkénti *programajánló füzetben* történő bemutatása.

3.4. Hatósági tevékenység

1. Feladat: A hatósági tevékenység hatékonyságának növelése

A hatósági tevékenység hatékonyságának növelése nemcsak a növekvő feladatok folyamatos ellátását jelenti, hanem a jogszabályok által meghatározva, a természet értékeinek a jelenleginél hatékonyabb megőrzését kell, hogy jelentse. Különösen aktuális ez az EU-csatlakozással kapcsolatosan, a várhatóan jelentősen növekedő területhasználati igények olyan kezelésével, amely természeti értékeink további csökkenését megakadályozza.

Ezeket a fejlesztéseket többek között – a személyi állomány fejlesztésén túl – *a hatósági tevékenység informatikai megalapozása, a hatékonyabb felvilágosító munka a természetvédelmi jogszabályok megismertetése érdekében, a megelőzés, a hatósági ellenőrzés eszközének fokozottabb alkalmazása, a Polgári Természetőr Szolgálat aktívabb bevonása, az eljárási rend egyszerűsítése segítheti elő.*

3.5. Természetvédelmi őrszolgálati tevékenység

1. Feladat: Az Őrszolgálat létszámának fejlesztése

A természetvédelmi őrszolgálat létszámát feladatainak maradéktalan ellátásához *jelentősen növelni kell*. A szolgálat ellátásánál az őrpárok rendszerét kell bevezetni, amelyhez 4 000 ha/fő nagyságú örkerület tartozna. Ehhez az őrszolgálat létszámát több mint duplájára kell emelni, *a jelenlegi 40 őr helyett 94 alkalmazása lenne az optimális*. Növekedne ezzel *az intézkedések hatékonysága az örök személyes biztonsága, valamint az általuk használt eszközök kihasználtsága.*

2. Feladat: Specializált őrszolgálati egységek kialakítása

A hatósági feladatok hatékonyabb ellátása érdekében szükséges a specializáció, így *ügyeleti – idegenforgalmi – szakmai csoportok* kialakítása, amelyek az alapfeladatok ellátása mellett egy-egy szakterületet magasabb szinten tudnak ellátni. *Az őrszolgálat klasszikus feladatát képező élőhely és fajvédelem, védett értékek feltérképezése, bekövetkezett változások regisztrálása, aktív természetvédelem (például fészeképítés, odú-kihelyezés, élőhely minőségének javítása)* irányában szintén kialakítható az őrszolgálaton belül egyféle specializáció. Ez utóbbi lenne az őrszolgálat kezelői feladatokat ellátó része.

3.6. Háttérfeladatok

Feladat 1: A fejlesztéseket alátámasztó infrastruktúra kialakítása és fenntartása

A létszámnövekedések feltételezik a *központi irodaépület* – amely körülbelül két évig tud helyet biztosítani a feladatok ellátására – bővítését és bútorzatának kialakítását, a fenntartási költségek biztosítását, a *felügyelői gépjárműállomány*, illetve az *eszközállomány* fejlesztését (számítógép, telefon, egyéb) és annak szinten tartását. A természetvédelmi hatósági, vagyonkezelési és egyéb tevékenység korrekt ellátásának érdekében az egyszerűbb nyilvántartást lehetővé tevő *titkárság- és pénzügyi fejlesztést (létszám, iktató- és pénzügyi nyilvántartó programok)*. A hatékony, korszerű munkának az *informatikai fejlesztések (létszám, hardver, szoftver, digitális térképi állományok, adatbázisok, belső információs rendszer)* képezik az alapját. Elengedhetetlen az akadálymentes és gyors Internetes kapcsolat kiépítése a tájegységekkel, illetve minden területi kollégával, a belső információs rendszerhez való gyors hozzáférés, valamint a biztonságos adatforgalom biztosítása. A feladatok hatékony ellátásának a kollégák képzése is feltétele.

2. Feladat: Honlap működtetése

Folyamatosan gondoskodni kell a nemzeti park igazgatóság tevékenységét, a védett természeti területek és fajok állapotát, a fontosabb eseményeket, rendezvényeket bemutató honlap működtetéséről.

Biztosítani kell egyúttal, hogy a honlap a legfontosabb közérdekű információkat is tartalmazza, illetve utalás legyen azok elérhetőségére.

Gondoskodni kell arról is, hogy a honlap legalább kétnyelvű legyen.

4. FEJLESZTÉSI PRIORITÁSOK TÁJEGYSÉGEK SZERINT

A feladatok előtti sorszámok a teljes Nemzeti Park Igazgatóságra vonatkozó sorrendet jelölik. A sorrend megállapításánál az adott feladat aktualitása is szerepet kapott: egyes tevékenységek a prioritási sorban - amennyiben megvalósulásuk időszerű - előrébb kerültek, mint más, jóval fontosabb, de időben később megvalósuló (források fedezése tervezetten később megnyíló pályázatokból van lehetőség, vagy a hosszú távú program a megvalósulás még korai szakaszában van) feladatok. Ugyanakkor nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a kiemelten fontos fejlesztéseket - ha tervezetten nem is rövidtávon kerül rájuk sor - előrébb kellett sorolni. A feladatok között nem tüntettük fel még egyszer a tervezett védetté nyilvánításokat; azokat a megfelelő fejezetben már ismertettük.

4.1. Bükk Nemzeti Park és Tájegységei (Kelet- és Nyugat-Bükk Tájegységek)

1. Hegyi és hegylábi, valamint dél-bükk rétek és fás legelők rekonstrukciója: Hidegkúti fás legelő, 35 ha, Ortási fás legelő 12 ha, Keskeny-rét, Feketesár, (15 ha), Csurgói rét, Hutarét, Faktorrét, Nagymező 30 ha, Lófő-tisztás 50 ha, Dorongós 37 ha, Laposágy 33 ha, Községi legelő 50 ha, Hetemér, Forrás-völgy 25 ha, Létrási rétek 15 ha, összesen 302 ha
10. Felsőtárkányi Oktató- Látogatóközpont kialakítása, működtetése
14. Fokozottan védett barlangok lezárása (Speizi-, Kis-mogyorós-, Nagykömázsa-völgyi-víznyelőbarlang, Szeleta-zsomboly)
18. Természetvédelmi kezelést ellátó géppark kialakítása
19. Saját állatállomány kialakítása (100 pld-os szürkemarha állomány kialakítása a Hidegkúti fás legelőn)
24. Vizes élőhelyek kialakítása, rekonstrukciója: Gyetra-völgy, Mellér-völgy, Lök-völgy, Hór-völgy (3 ha)
29. Keleti-Kapu Oktatóközpont (Herman Ottó emlékpark), valamint tájegységiroda kialakítása
32. Tanösvényhálózat bővítése: Bán-völgy - Bánkút (8 km)
39. Élőhelyrekonstrukció erdős területeken: erdők nem őshonos illetve tájidegen fafajainak őshonos fajokra cserélése, szerkezet átalakítása (41 ha)
49. Bükk Nemzeti Park Igazgatóság központi irodabővítése
58. Anna-barlang infrastruktúra fejlesztése

4.2. Ipoly-völgye Tájegység

30. Az Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Terület komplex idegenforgalmi, fejlesztése: beléptető-fogadó infrastruktúra kiépítése, információs és konferencia központ kialakítása, tanösvények, tanösvényi bemutatóhelyek létesítése (22 km), karbantartása, meglévő tanösvények karbantartása, feltárások, bemutatóhelyek levédése, bemutatása, karbantartása és felújítása, vizes élőhelyek kialakítása bemutatóhelyekkel, tudománytörténeti bemutatás, bemutatófilm, Internetes megjelenítés és interaktív adatbázis létrehozása, szennyvízcsatorna kiépítése, leletraktár kialakítás
33. Gépvásárlás (traktor, tartozékok)
34. Állatállomány bővítése (hortobágyi racka) (ellátó épületek kialakítása, állatvásárlás)
35. Az Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Területen a hagyományos művelésű gyümölcsösök rekonstrukciója (2 ha)
36. Hollókő térségi hagyományos művelésű gyümölcsösök rekonstrukciója (2 ha)
37. Élőhely rekonstrukció a szártalan bábakalács élőhelyén (15 ha), akác visszaszorítása (100 ha)
42. Ipolytarnóci vizes élőhely mozaikok rekonstrukciója (3 ha)
51. Hollókői Tájházban új kiállítás létrehozása
53. Hollókő, Parasztfürdő, Mosótavak térségének rekonstrukciója: kultúrtörténeti értékek helyreállítása, vizes élőhely rehabilitáció (4 ha), bemutatóhelyek kialakítása
56. Elektromos légkábel földkábelre cserélése (4 km)

4.3. Nógrádi Tájegység

6. Élőhely-rekonstrukció gyepterületeken: Sámsonháza, Buják, Kozárd (91 ha)
12. Baglyaskő Oktató- és Bemutatóközpont létesítése
25. Vizes élőhelyek rekonstrukciója: Salgótarján, Medves-fennsíki tó, Közép-bánya (2 ha), Zsunyi-patak vízfolyás rekonstrukciója védett halfajok állománya védelme érdekében (műtárgyak lebontása, kiváltása 15 km hosszban)
38. Élőhelyrekonstrukció erdőterületeken: akác visszaszorítása a Központi Cserhát, Tepke, Középhegy, Bézma fokozottan védett területein bokorerdők, melegkedvelő tölgyesek, sziklai cserjések védelme érdekében (60 ha)
43. Tanösvények kialakítása: Függő-kő, Salgó, Eresztvény, Szilvaskő, Sámsonháza, Pogányvár (19 km)
48. Salgó-pusztai kutatószállás kialakítása

4.4. Mátrai Tájegység

3. Élőhely-rekonstrukció a Mátrai hegyi réteken: Óvár-rétek 22 ha, Somhegybükk 9 ha, Tugár, Fallóskúti rétek 13 ha, Doboczi lapos 14 ha, Visonta, Abasár 13 ha, összesen 71 ha
12. Látogató- és Közönségszolgálati Központ létesítése
15. Denevérvédelmi szempontból jelentős földalatti mesterséges üregek omlás elleni biztosítása: Antal-táró – omlás és gázveszély elhárítása
40. Vizes élőhelyek rekonstrukciója: Parád Kőrös-mocsár vízpótlása; Gyöngyösi Sár-hegy TT Szent Anna-tó rehabilitációja (1,5ha)
41. Élőhely-rekonstrukció erdőterületeken: akác visszaszorítása a Mátrai Tájvédelmi Körzetben (3 ha)

4.5. Tarnavidéki Tájegység

23. Borsodszentgyörgyi gyümölcsös rehabilitációja (13 ha)
31. Élőhely-rekonstrukció gyepterületeken: sziklagyeppek, Noé-szőlője, Erzsébeti Nagykő, valamint borókás gyepek rekonstrukciója (80 ha)
44. Tanösvény kialakítása (12 km)
46. Tarnalelesz, Leleszi-völgyben akác visszaszorítása (20 ha)
57. Tájegységközpont kialakítása.

4.6. Dél-Hevesi Tájegység

4. Tűzokkíméleti terület kialakítása (610 ha), betekintők, sorompók építése, eszközbeszerzés
8. Vizes élőhelyek rekonstrukciója: Hevesi Füves Puszták Tájvédelmi Körzet vizesélőhely-rekonstrukció II. ütem végrehajtása, pélyi Ludas, vizesélőhely-rekonstrukció megfelelő vízszintjének biztosítása, Jánosi-rész, Telki-dűlő árasztása, mocsarak vízellátásának biztosítása (30 ha nyílt vízfelület, a rekonstrukció 2000 ha terület vízháztartására lesz pozitív hatással)
20. Élőhely-rekonstrukciós program: fa és cserjeállomány pótlása a pélyi szikesek területén (25 ha), gyeprekonstrukció: Jászivány, Templom-dűlőn a teresztris nád terjedésének visszaszorítása, gyomosodás visszaszorítása a pélyi szikesek és tarnaszentmiklósi Hamvajárás, illetve Bogárzó, Nagy-Hanyi dűlő területén, cserjeirtás a pélyi Ludas területén; szántó-gyep konverzió a Rakottyás-dűlőben, (100 ha).

4.7. Dél-Borsodi Tájegység

5. Tűzokvédelmi program: 21 km 20 KV-os légvezeték földkábelre történő kiváltása, 12 km légvezeték takaró fásítása, tűzokkíméleti terület kialakítása (550 ha), gépállomány beszerzése, betekintők, sorompók építése
7. Vizes élőhely rekonstrukció a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzetben (200 ha nyílt vízfelület létrehozása, a rekonstrukció 9000 ha terület vízháztartására lesz pozitív hatással)
9. Vizes élőhely rekonstrukció a Kesznyéteni Tájvédelmi Körzetben, halivató rendszer kialakítása (150 ha nyílt vízfelület kialakítása, a rekonstrukció 900 ha terület vízháztartására lesz pozitív hatással)
21. Élőhely-rekonstrukciós program: szárnyékerdők telepítése (12 ha)
22. Élőhely-rekonstrukció gyepterületeken, kaszálóréteken (150 ha)
26. Tájegység központ kialakítása
27. Élőhelyrekonstrukció (keréknyomokkal szabdaltnak gyepterületek rekonstrukciója, sorompók telepítése, korábban feltört, majd felhagyott gyepek helyreállítása) (280 ha)
45. Erdőrekonstrukciós program: az alacsony termőképességű szántók helyén őshonos fafajokból álló, természetes elegyarányú erdők, facsoportok telepítése (100 ha)
47. A Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet látogatóközpontjának megépítése Tiszabábolnán
52. Fazekasház és múzeum létesítése az Önkormányzattal közösen Mezőcsáton.

4.8. Zempléni Tájegység

2. Élőhely-rekonstrukció gyepterületeken, fás legelőkön: Komlósi-völgy 5 ha, István-kút 10 ha, Mlaka-rét 3 ha, Zsidó-rét 20 ha, Drahos-rét 20 ha, Hosszú-rét 20 ha, Oláh-rét 2 ha, Füzéri legelők 50 ha, Cicés-rét 5 ha, Erdőbényei fás legelő 190 ha, Bodrogzugi területek rekonstrukciója 310 ha, összesen 625 ha
11. Zempléni Tájvédelmi Körzet Oktató- és Bemutatóközpontjának, és tanösvény hálózatának létesítése
16. Tájegységi ügyintéző központ kialakítás
17. Élőhely-rekonstrukció erdőterületeken: Bodrogzugi nemesnyarasok átalakításának megkezdése (36 ha), Murat-völgy fokozottan védett területén akác visszaszorítása, erdőrekonstrukció a fonyi erdőterületeken. (140 ha)
28. Élőhely-rekonstrukció vizes élőhelyeken: alpesi götte szaporodóhelyek kialakítása (3 ha)
50. Tokaj-Hegyalja Kulturális Világörökség iroda és fogadóközpont kialakítása
54. Tanösvény hálózat kialakítása a Tokaj-Bodrog Tájvédelmi Körzetben
55. Légvezetékek földkábelre történő cseréje Füzér, Kőkapu, Regéc és Boldogkőváralja területén (24 km).

5. FEJLESZTÉSEK ÖSSZEFOGLALÁSA A TELJES NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁGRA VONATKOZÓAN FONTOSSÁGI SORRENDEN

1. Hegyi és hegylábi, valamint dél-bükkii rétek és fás legelők rekonstrukciója: Hidegkúti fás legelő, 35 ha, Ortási fás legelő 12 ha, Keskeny-rét, Feketesár, (15 ha), Csurgói rét, Hutarét, Faktorrét, Nagymező 30 ha, Lófő-tisztás 50 ha, Dorongós 37 ha, Laposágy 33 ha, Községi legelő 50 ha, Hetemér, Forrás-völgy 25 ha, Létrási rétek 15 ha, összesen 302 ha
2. Élőhely-rekonstrukció gyepterületeken, fás legelőkön Zempléni TK-ban: Komlósi-völgy 5 ha, Istvánény -kút 10 ha, Mlaka-rét 3 ha, Zsidó-rét 20 ha, Drahos-rét 20 ha, Hosszú-rét 20 ha, Oláh-rét 2 ha, Füzéri legelők 50 ha, Cicés-rét 5 ha, Erdőbényei fás legelő 190 ha, Bodrogzugi területek rekonstrukciója 310 ha, összesen 625 ha
3. Élőhely-rekonstrukció a mátrai hegyi réteken: Óvár-rétek 22 ha, Somhegybükk 9 ha, Tugár, Fallóskúti rétek 13 ha, Doboczi lapos 14 ha, Visonta, Abasár 13 ha, összesen 71 ha (Mátrai TE).
4. Tűzokkíméleti terület kialakítása Dél-Hevesi Tájegységben (610 ha), betekintők, sorompók építése, eszközbeszerzés.
5. Tűzokvédelmi program: 21 km 20 KV-os légvezeték földkábelrel történő kiváltása, 12 km légvezeték takaró fásítása, tűzokkíméleti terület kialakítása (550 ha), különleges rendeltetésű üzemi vadászterület létrehozása, predátorkontroll, gépállomány beszerzése, betekintők, sorompók építése, szántóművelés és gyepezés költségei (510 ha) (Dél-Borsodi TE).
6. Élőhely-rekonstrukció gyepterületeken: Sámsonháza, Buják, Kozárd (91 ha) (Nógrádi TE).
7. Vizesélőhely-rekonstrukció a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzetben (200 ha nyílt vízfelület létrehozása, a rekonstrukció 9000 ha terület vízháztartására lesz pozitív hatással) (Dél-Borsodi TE).
8. Vizes élőhelyek rekonstrukciója: Hevesi Fűves Puszták Tájvédelmi Körzet vizes élőhely rekonstrukció (30 ha nyílt vízfelület, a rekonstrukció 2000 ha terület vízháztartására lesz pozitív hatással).
9. Vizesélőhely-rekonstrukció a Kesznyéteni Tájvédelmi Körzetben, halivató rendszer kialakítása (150 ha nyílt vízfelület kialakítása, a rekonstrukció 900 ha terület vízháztartására lesz pozitív hatással) (Dél-Borsodi TE).
10. Felsőtárkányi Oktató- Látogatóközpont kialakítása, működtetése (Bükk Nemzeti Park).
11. Zempléni Tájvédelmi Körzet Oktató- Bemutatóközpontjának és tanösvényhálózatának létesítése.
12. Mátrai Tájegység Látogató és Közönségszolgálati Központjának létesítése.
13. Baglyaskő Oktató- és Bemutatóközpont megvalósíthatósági tanulmány, működési koncepció valamint pályázati anyag elkészítése, benyújtása és kivitelezése (Nógrádi TE).

14. Fokozottan védett barlangok lezárása a Bükk NP területén (Speizi-, Kis-mogyorós-, Nagykömázsa-völgyi-víznyelőbarlang, Szeleta-zsomboly),
15. Denevérvédelmi szempontból jelentős földalatti mesterséges üregek omlás elleni biztosítása: Antal-táró - omlás és gázveszély elhárítása (Mátrai TE)
16. Tájegységi ügyintéző központ kialakítás (Zempléni TE)
17. Élőhely-rekonstrukció erdőterületeken: Bodrogzugi nemesnyarasok átalakításának megkezdése (36 ha), Murat-völgy fokozottan védett területén akác visszaszorítása, erdőrekonstrukció a fonyi erdőterületeken. (140 ha) (Zempléni TE)
18. Természetvédelmi kezelést ellátó géppark kialakítása (300 mFt) (Bükk Nemzeti Park)
19. Saját állatállomány beállítása: (100 pld szürkemarha a Hidegkúti fás legelőn (Bükk Nemzeti Park)
20. Élőhely-rekonstrukciós program: fa és cserjeállomány pótlása a pélyi szikesek területén (25 ha), gyeprekonstrukció: Jászivány, Templom-dűlőn a teresztris nád terjedésének visszaszorítása, gyomosodás visszaszorítása a pélyi szikesek és tarnaszentmiklósi Hamvajárás, illetve Bogárzó, Nagy-Hanyi dűlő területén, cserjeirtás a pélyi Ludas területén; szántó-gyep konverzió a Rakottyás-dűlőben, új gyeptelepítések karbantartása (100 ha) (Dél-Hevesi TE)
21. Élőhely-rekonstrukciós program: szárnyékerdők telepítése, melyek a ragadozó madarakon kívül például a kis örgébics a szalakóta, vagy a sárgarigó fészkelését is segítik) (12 ha) (Dél-Borsodi TE)
22. Élőhely-rekonstrukció gyepterületeken, kaszálóréteken (150 ha) (Dél-Borsodi TE)
23. Borsodszentgyörgyi gyümölcsös rehabilitációja (13 ha) (Tarnavidéki TE)
24. Vizes élőhelyek kialakítása, rekonstrukciója: Gyetra-völgy, Mellér-völgy, Lök-völgy, Hór-völgy, (3 ha) (Bükk Nemzeti Park)
25. Vizes élőhelyek rekonstrukciója: Salgótarján, Medves-fennsíki tó, Közép-bánya (2 ha), Zsunyi-patak vízfolyás rekonstrukciója védett halfajok állománya védelme érdekében (műtárgyak lebontása, kiváltása 15 km hosszban) (Nógrádi TE)
26. Tájegység központ kialakítása (Dél-Borsodi TE)
27. Élőhely-rekonstrukció (keréknyomokkal szabdaltnak gyepterületek rekonstrukciója, sorompók telepítése, korábban feltört, majd felhagyott gyepek helyreállítása (280 ha) (Dél-Borsodi TE)
28. Élőhely-rekonstrukció vizes élőhelyeken: alpesi götte szaporodóhelyek kialakítása (3 ha) (Zempléni TE)
29. Keleti-Kapu Oktatóközpont (Herman Ottó emlékpark), valamint tájegységiroda kialakítása (Bükk Nemzeti Park)

30. Az Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Terület komplex idegenforgalmi, fejlesztése: beléptető-fogadó infrastruktúra kiépítése, információs és konferencia központ kialakítása, tanösvények, tanösvényi bemutatóhelyek létesítése (22 km), karbantartása, meglévő tanösvények karbantartása, feltárások, bemutatóhelyek levédése, bemutatása, karbantartása és felújítása, vizes élőhelyek kialakítása bemutatóhelyekkel, tudománytörténeti bemutatás, bemutatófilm, Internetes megjelenítés és interaktív adatbázis létrehozása, szennyvízcsatorna kiépítése, leletraktár kialakítás (Ipoly-völgye TE)
31. Élőhely-rekonstrukció gyepterületeken: sziklagyepek, Noé-szőlője, Erzsébeti Nagykő, valamint borókás gyepek rekonstrukciója (80 ha) (Tarnavidéki TE)
32. Tanösvényhálózat bővítése: Bán-völgy - Bánkút, (8 km) (Bükk Nemzeti Park)
33. Gépvásárlás (traktor, tartozékok) (Ipoly-völgye TE)
34. Állatállomány bővítése (hortobágyi racka) (ellátó épületek kialakítása, állatvásárlás) (Ipoly-völgye TE)
35. Az Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Területen a hagyományos művelésű gyümölcsösök rekonstrukciója (2 ha) (Ipoly-völgye TE)
36. Hollókő térségi hagyományos művelésű gyümölcsösök rekonstrukciója (2 ha) (Ipoly-völgye TE)
37. Élőhely rekonstrukció szártalan babakalács élőhelyén (15 ha), akác visszaszorítása (100 ha) (Ipoly-völgye TE)
38. Élőhely-rekonstrukció erdőterületeken: akác visszaszorítása a Központi Cserhát, Tepke, Középhegy, Bézma fokozottan védett területein bokorerdők, melegkedvelő tölgyesek, sziklai cserjések védelme érdekében (60 ha) (Nógrádi TE)
39. Élőhely-rekonstrukció erdős területeken: erdők nem őshonos illetve tájidegen fafajainak őshonos fajokra cserélése, szerkezet átalakítása (41 ha) (Bükk Nemzeti Park)
40. Vizes élőhelyek rekonstrukciója: Parád Kőrös-mocsár vízpótlása; Gyöngyösi Sár-hegy TT Szent Anna-tó rehabilitációja (1,5ha) (Mátrai TE)
41. Élőhely-rekonstrukció erdőterületeken: akác visszaszorítása a Mátrai Tájvédelmi Körzetben (3 ha) (Mátrai TE)
42. Ipolytarnóci vizes élőhely mozaikok rekonstrukciója (3 ha)
43. Tanösvények kialakítása: Függe-kő, Salgó, Eresztvény, Szilvaskő, Sámsonháza, Pogányvár (19 km) (Nógrádi TE)
44. Tanösvény kialakítása (12 km) (Tarnavidéki TE)
45. Erdőrekonstrukciós program: az alacsony termőképességű szántók helyén őshonos fafajokból álló, természetes elegyarányú erdők, facsoportok telepítése (100 ha) (Dél-Borsodi TE)
46. Tarnaleleszi-völgyben akác visszaszorítása (20 ha) (Tarnavidéki TE)
47. A Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet látogatóközpontjának megépítése Tiszabábolnán

48. Salgó-pusztai kutatószállás kialakítása (Nógrádi TE)
49. Bükk Nemzeti Park Igazgatóság központi irodabővítése (Bükk Nemzeti Park)
50. Tokaj-Hegyalja Kulturális Világörökség iroda és fogadóközpont kialakítása (Zempléni TE)
51. Hollókői Tájházban új kiállítás létesítése (Ipoly-völgye TE)
52. Fazekasház és múzeum létesítése az önkormányzattal közösen Mazócsáton (Dél-Borsodi TE)
53. Hollókő, Parasztfürdő, Mosótavak térségének rekonstrukciója: kultúrtörténeti értékek helyreállítása, vizes élőhely rehabilitáció (4 ha), bemutatóhelyek kialakítása (Ipoly-völgye TE)
54. Tanösvény hálózat kialakítása a Tokaj-Bodrog Tájvédelmi Körzetben
55. Légvezetékek földkábelre történő cseréje Fűzér, Kőkapu, Regéc és Boldogkőváralja területén (24 km) (Zempléni TE)
56. Elektromos légkábel földkábelre cserélése (Ipoly-völgye TE)
57. Tájegységközpont kialakítása (Tarnavidéki TE)
58. Anna-barlang infrastruktúra fejlesztése (Bükk NP és Tájegységei)

6. A BNPI MŰKÖDÉSI TERÜLETE, VÉDETT TERÜLETEI ÉS TÁJEGYSÉGEI (TÉRKÉPMELLÉKLET)